

Trabzon İlahiyat Dergisi
Trabzon Theology Journal
ISSN 2651-4559 | e-ISSN 2651-4567
TİD, cilt / volume: 7, sayı / issue: 1
(Bahar / Spring 2020): 7 - 51

Öğreticilerine Göre Diyanet 4-6 Yaş Kur'an Kursları (Çorlu Örneği)
4-6 Age Qur'an Courses According to Its Educators (Example of Çorlu)

Muzaffer Üzümcü

Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Din Bilimleri Bölümü
Assist. Prof., Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of Theology,
Religious Sciences Department
Tekirdağ/Turkey
e-mail: mzffrzmc@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7181-2351>

Nuran Çınar

Arş. Gör., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Bilimleri Bölümü
Research Assist., Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of Theology,
Religious Sciences Department
Tekirdağ/Turkey
e-mail: ncinar@nku.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4918-1434>
DOI: 10.33718/tid.712965

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 01 Nisan / April 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 4 Haziran / June 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Muzaffer Üzümcü - Nuran Çınar, "Öğreticilerine Göre Diyanet 4-6 Yaş Kur'an Kursları (Çorlu Örneği)", *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (Bahar 2020): 7 - 51.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/tid>
mailto: trabzonilahiyatdersisi@gmail.com

Copyright © Published by Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.
Trabzon University, Faculty of Theology,
Trabzon, 61080 Turkey.
Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öğreticilerine Göre Diyanet 4-6 Yaş Kur'an Kursları (Çorlu Örneği)

Öz

Bu çalışmanın amacı, Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında görev yapan öğretmenlerin 4-6 yaş Kur'an Kursu Programı'yla ilgili görüşlerini tespit ederek değerlendirmektir. Bireyin dinî gelişim sürecinin zeminini ve kritik noktalarını ihtiva eden okul öncesi dönem, din eğitimi çalışmaları için özel bir yere sahiptir. Ancak bu dönemde verilecek din eğitiminin resmî olarak ele alınması ülkemiz eğitim tarihinde -diğer eğitim kademelerine göre- oldukça geç bir tarihe rastlamaktadır. Okul öncesi dönemindeki çocuklara yönelik din eğitimi, Diyanet Dört-Altı Yaş Kur'an Kursu Programının 2013-2014 eğitim-öğretim yılında on ilde pilot olarak -bir sonraki yıl ise tüm Türkiye'de- uygulanmaya başlamasıyla ilk kez resmî olarak gündeme gelmiştir. Programın uygulanma tecrübesinden elde edilen veriler, programın niteliğini arttırmak için önemlidir. 4-6 yaş dönemindeki çocukların zihin dünyasını keşfetme ve herhangi bir konuyla ilgili reflektif beyanlarını alabilme zorluğu, bu programı uygulayan öğretmenlerin gözlem ve görüşlerini önemli bir bilgi kaynağı haline getirmektedir. Bu öneme binaen Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde görev yapan 27 öğreticiyle 2018 yılı Aralık ayında odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Öğreticilerin söz konusu kurslar hakkındaki görüşleri, kursların işlevi, kurslarda çalışma istekleri, aldıkları eğitim ve kursların fiziksel şartları temaları altında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Diyanet 4-6 Yaş Kur'an Kursları, Kur'an Kursu Öğreticisi, Öğretici Yeterlikleri, Nitel Araştırma.

4-6 Age Qur'ân Courses According to Its Educators (Example of Çorlu)

Abstract

The aim of this study is to present a picture in line with the opinions of the teachers working in these courses regarding the operation of the 4-6 Age Qur'ân Course Program. Preschool period, which contains the ground and critical points of the individual's religious development process, has a special place for religious education studies. However, the official handling of religious education in this period coincides with a very late date in the history of education in our country compared to other educational levels. Religious education for preschool children has been officially brought to the agenda for the first time as the 4-6 Age Qur'ân Course Program started to be implemented in ten provinces - the next year, all in Turkey - in the 2013-2014 academic year. The data obtained from the application experience of the program is important to increase the quality of the program. The difficulty of exploring the world of mind of a person in that age period and getting reflective statements about any subject makes the observations and opinions of the teachers implementing this program an important source of information. Based on this importance, a focus group meeting was held in December 2018 with 27 teachers working in the Çorlu district of Tekirdağ. The opinions of the teachers about the courses in question are evaluated under the themes; the function of the courses, educators' willingness to work, their educational competency, and the physical conditions of the courses.

Keywords: Religious Education, Qur'ân Courses for 4-6 Years Old, Qur'ân Course Educator, Tutorial Competences, Qualitative Research.

Giriş

Ülkemizde din eğitiminin niteliğini arttırmaya yönelik çalışmaları geciktiren meşruiyet tartışmalarının en çok etkilediği alanlardan biri, hiç şüphesiz okul öncesi ve ilkokul dönemidir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında okullarda bir müddet yer alan din dersi 1929-1939 tarihleri arasında kademeli olarak kaldırılmıştır.¹ 1949 yılında isteğe bağlı ve program harici olarak ilkokul dördüncü ve beşinci sınıflara konmuş, 1950 yılında programa dahil edilmiştir.² 1982 anayasasıyla birlikte Din Bilgisi Dersi, Ahlak Dersi ile birleştirilerek zorunlu hale getirilmiş, bu tarihten itibaren ilkokul dördüncü ve beşinci, ortaokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda haftada ikişer saat; lise birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında ise birer saat olarak bütün ilk ve orta öğretim kurumlarında zorunlu olarak okutulmuştur.³ 2012 yılında anayasanın 24. Maddesinin seçmeli din eğitimi ile ilgili hükmüne işlerlik kazandırılarak ortaokul ve liselerde *Kur'an-ı Kerim*, *Hz. Muhammed'in Hayatı* ve *Temel Dinî Bilgiler* dersleri seçmeli olarak okutulmaya başlanmıştır.⁴ Özetle Cumhuriyet tarihi boyunca örgün eğitimde dördüncü sınıf öncesi herhangi bir din eğitimi uygulaması olmadığı görülmektedir.

Çocukların dördüncü sınıftan önceki dönemde din eğitimi almaları ancak yaygın eğitimde söz konusu olabilmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra din eğitimi, Kur'an Kursları vasıtasıyla hayatini devam ettirmiştir. Ancak bu kurslar için de sık sık yaş sınırlamalarına gidilmiştir.⁵ Yakın tarihimizde de yaş sınırlaması nedeniyle din eğitiminde olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. 28 Şubat'ın akabinde sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmiş, uzun süreli Kur'an Kurslarına kayıt için beşinci sınıfı geçme şartı konmuş, 22 Temmuz 1999 tarihli 4415 sayılı Kanun'a ilave edilen ek 3.

---

1 Mustafa Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi* (İstanbul: Dergâh, 2017), 411.

2 Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 417.

3 Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 431.

4 İbrahim Aşlamacı, "Din Eğitimi Politika ve Uygulamalarında AK Parti'nin 15 Yılı", *AK Parti'nin 15 Yılı Toplum*, nşr. İsmail Çağlar - Ali Aslan (İstanbul: SETA, 2017), 185.

5 Örneğin "İstanbul Müftülüğü'nün 10.12.1930 tarihli tamimi ile "12 yaşından küçüklere hiçbir şey öğretilmemek, 12 yaşından büyüklere ise sadece Kur'an-ı Kerim ile namaz süre ve duâlarını -sıkı kontroller altında- öğretebilmeleri için bazı hocaefendilere belli aralıklarla izin verilmeye başlanmıştır". Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 472, 474.

Madde ile “ilköğretim mezunu olmak” şartı getirilerek bu süre uzatılmıştır. Yaz Kur’an Kurslarına katılım ise beşinci sınıfı tamamlama şartına bağlanmıştır.⁶ Kurs ve öğrenci sayılarında ciddi düşüşe sebep olan ve “yasak” iklimi içinde yapılan bu düzenlemeler oldukça kritik bir yaş dönemi için teori ve pratiğe yönelik yapılacak din eğitimi çalışmalarını sekteye uğrattığı gibi öğretici, öğrenci, veli gibi bütün paydaşların moral ve motivasyonunun bozulmasına sebep olmuştur.⁷

Okul öncesi dönem, dinî tecrübe ve dolayısıyla din eğitimi açısından oldukça önemlidir. Fowler’a göre bu dönem, çocuğun hayatında inanç bağlamında ileriye dönük olumlu veya olumsuz etkileri içerir. Söz konusu yaş döneminde çocukların dinî tasavvurları, ebeveynlerinin ve duygusal olarak bağlandıkları diğer yetişkinlerin deneyimlerine iyi veya kötü biçimde yakınlaşır.⁸ Bu durumda okul öncesi dönemde çocuğun etrafında yer alan rol modellerin dinî gelişim açısından doyurucu ve sağlıklı cevaplar verebilecek yeterlikte olması önem kazanmaktadır. Örneğin sevilen bir insanın vefatı veya ünsiyet kurulan bir hayvanın ölümü gibi psikoloji literatüründe sıklıkla ele alınan “sınır durumlar”,⁹ çocuklara yapılan açıklamanın dinî bir boyut içermesini de zorunlu kılmaktadır. Carol’a göre çocuklara ölüm ile olan münasebetimizle ilgili hiçbir şey öğretmemek onlara hayatla ilgili de hiçbir şey öğretmediğimiz anlamına gelmektedir.¹⁰ Çocuklar, bu gibi somut yaşantılardan hareketle sordukları soyut içerikli soruları doyurucu bir şekilde cevaplayabilecek yetişkinlere ihtiyaç duyarlar.

Çocukların dil gelişiminin büyük ölçüde bu dönemde gerçekleşmesi de söz konusu dönemde uygulanacak bir din eğitimi programını önemli kılmaktadır. Düşüncenin kavramlar, kavramların ise kelimeler vasıtasıyla geliştiğini göz önünde bulundurduğumuzda, çocuğun dinî düşüncesini inşa edecek kelimelerin de dil gelişimine yönelik çalışmaların içinde

---

6 Öcal, *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Din Eğitimi*, 483.

7 Ahmet Koç, “Kur’an Kurslarında Din Eğitimi”, *Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü, Nurullah Altaş (İstanbul: Ensar, 2015), 381.

8 James W. Fowler, “İman Bilincinin Evreleri”, trc. Ali Ulvi Mehmedoğlu, *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2000): 93, 94.

9 Kurt Salamun, “Karl Jaspers’ Conceptions of the Meaning of Life”, *Existenz* 1/Nos 1-2 (Fall 2006): 2.

10 Carol F. Berns, “Bibliotherapy: Using Books to Help Bereaved Children”, *OMEGA - Journal of Death and Dying* 4/48 (2004): 335.

yer alması gerekecektir. Nitekim Fowler, 3-7 yaş arasını kapsayan sezgisel-yansıtıcı inanç döneminin dilin öğrenilmesiyle ortaya çıktığını ifade eder.¹¹ Günümüzde medya ile karşılaşma yaşının gitgide daha erken yaşlara çekilmesi de okul öncesi dönemde yapılacak din eğitimini kıymetli ve hatta lüzumlu hale getirmektedir. Peter Biehl'e göre medya araçları günlük yaşamda yarı dinî (quasi religious) bir yapı kazanmış ve insan hayatında önemli bir yeri olan din, büyük ölçüde medyanın içinde donmuştur. Din eğitiminin temel vazifelerinden biri, dinî ve şiirsel dilin yaratıcı, ilham verici ve dönüştürücü gücünün yardımı ile medyanın sebep olduğu yıkıcı tecrübeleri onarmak ve yenilemektir.¹² Okul öncesi dönemde verilecek din eğitimi için estetik kaygılar göz önünde bulundurularak hazırlanmış bir muhteva, medyanın "dikkati dağıtma", "yabancı imgelere maruz bırakma", "anestetik etki"¹³ gibi neticelerinin aksine dikkati toplamayı, farkındalığı ve çocuğun kendi iç imgelerini¹⁴ oluşturmasını teşvik edecektir.

Söz konusu yaş döneminde verilecek nitelikli din eğitiminin önemi eğitim tarihimizde (2013 yılına kadar) resmî olarak ele alınmadığı gibi 28 Şubat döneminin oluşturduğu yaklaşık on beş senelik yasak iklimiyle de muhtemel bir gelişme sekteye uğramıştır. Nihayet 07.04.2012 tarihli ve 28257 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyon Yönetmeliği* ile Kur'an öğretiminin Kur'an Kursları ve camilerde herhangi bir yaş sınırlaması olmaksızın yürütülmesine imkân sağlanmıştır.¹⁵ Yaş sınırlamasını kaldıran bu düzenlemenin akabinde 4-6 yaş grubuna yönelik hazırlanan *Kur'an Kursları Okul Öncesi Din Eğitimi Projesi 2013-2014* öğretim yılında 10 ilde pilot uygulama şeklinde başlatılmıştır. Bu kapsam-

11 Fowler, "İman Bilincinin Evreleri", 93.

12 Friedhelm Munzel, *Bibliotherapie und religiöses Lernen: Ein interdisziplinärer Beitrag zur "Theologie des Lesens" und zur Innovation des Religionsunterrichts* (Münster: LIT, 1997), 53.

13 Necla Odyakmaz, *Medya Ekolojisi* (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2005), 178, 179.

14 Munzel, *Bibliotherapie und religiöses Lernen*, 42, 114, 172, 174.

15 Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği, Resmî Gazete 28257 (7 Nisan 2012), md. 4/1. erişim: 05 Ekim 2019, <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/detay/180/diyaret-i%C5%9Fleri-ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-kur%E2%80%99an-e%C4%9Fitim-ve-%C3%B6%C4%9Fretimine-y%C3%B6nelik-kurslar-ile-%C3%B6%C4%9Frenci-yurt-ve-pansiyonlar%C4%B1-y%C3%B6netmeli%C4%9Fi>.

da mülakatla seçilen 87 personele yönelik 12 günlük hizmet içi eğitim semineri düzenlenmiştir.¹⁶ Böylece ilk defa okul öncesi döneme yönelik din eğitimi faaliyetleri devletin bir kurumu tarafından bir program çerçevesinde ele alınmıştır. Söz konusu programı, küttâb, mahalle mektebi, taş mektep gibi genellikle kız ve erkek çocukların eğitim gördüğü eğitim-sel yapıların ortaya koyduğu geleneğin yaklaşık bir asırlık bir boşluktan sonra yeniden canlanması olarak yorumlamak da mümkündür.¹⁷ Nitekim İslam geleneğinde okula başlama yaşı olarak dört yıl dört ay dört güne özel önem atfedildiği ve birçok alimin eğitimine bu süre tamamlanınca başlandığı bilinmektedir.¹⁸

“Çocukların kendi seviyelerinde İslam dininin temel değerlerini insan hayatına anlam kazandıran unsurlardan biri olarak fark etmelerini ve Kur’an-ı Kerim’i tanımalarını” amaçlayan *Kur’an Kursları 4-6 Yaş Grubu Öğretim Programı*,¹⁹ eğitim tarihimizde bu yaş grubunu ele alan ilk ve alternatifsiz resmî program olmuştur. Bu kursların açılması ile ilgili olarak yukarıda zikredilen pedagojik zorunlulukların yanı sıra hak ve sorumluluklar çerçevesinde de bazı sebepler sıralamak mümkündür. İlk olarak Anayasa’nın 24. maddesinde yer alan “(...) Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır” ifadesi,²⁰ söz konusu programla işlerlik kazanmış,

16 Diyanet İşleri Başkanlığı, “2013 Yılı Faaliyet Raporu” (DİB, 2014), 41, 49, 52, erişim: 01 Aralık 2019, <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/Documents/2013%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

17 Muhammet Fatih Genç, “Diyanet İşleri Başkanlığı’na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Din Eğitimi”, *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2019): 508, 509.

18 İbrahim Caner Türk, “Osmanlı Devleti’nde Okul Öncesi Eğitim”, *Milli Eğitim* 192 (Güz 2011): 161.

19 Diyanet İşleri Başkanlığı, “2018 Yılı Faaliyet Raporu” (DİB, 2019), 56,57, erişim: 01 Aralık 2019, <https://stratejigelistirme.diyanet.gov.tr/Documents/2018%20%C4%B0dare%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

20 Anayasa’nın 24. maddesi, şu şekildedir: “Din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.” 8 Haziran 2007’de verilen *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Önerisi*’nde bu maddeye iki alternatif yer almıştır. Bu alternatifler, din eğitim ve öğretim hakkının daha net bir şekilde ifade edilmesine gitgide artan bir şekilde duyulan ihtiyacı göstermektedir. Birinci alternatif şu şekildedir: “Devlet, eğitim ve öğretim alanındaki görevlerini yerine getirirken, eğitim ve öğretimin ana ve babanın dinî ve felsefî inançlarına

ailelerin çocuklarının sağlıklı bir din eğitimi almalarına yönelik talepleri cevap bulmuştur. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığının yaygın din eğitimi hizmetlerinden toplumun tüm kesimlerini faydalandırma ve okul öncesi döneme yönelik din eğitimi konusunda yaşanan materyal eksikliğini giderme hedefi de bu kursların hayata geçmesinde etkili olmuştur. Öte yandan Kur'an Kurslarına devam eden öğrencilerin kahir ekseriyetinin yetişkin bayan olması ve bunların bir kısmının 4-6 yaş arası çocuklarının olması, yetişkin öğrencilerin yaygın din eğitimi faaliyetlerinden faydalanabilmesi için söz konusu kursların açılmasını zorunlu kılmıştır.²¹

Program 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ülke genelinde uygulanmaya başlamış, 554 kursta, 758 öğreticiyle 15.265 öğrenciye eğitim verilmiştir.²² 2013-2018 yılları arasında kurs, öğretici ve öğrenci sayısında yaşanan niceliksel gelişmeler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Performans gösterge tablolarından yola çıkılarak öğrenci sayısındaki bu büyük artışın kursların niteliğini arttırmaya yönelik çalışmaların bir sonucu olduğu yorumu yapılmış ve hedeflenenin üstünde başarı gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.²³ Söz konusu yıllar içerisinde kurslara yönelik hazırlanan yayınlar ise ilk basım yıllarına göre sırasıyla şu şekildedir: *4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretici Kitabı 1-2*²⁴, *4-6 Yaş Kur'an Kursları*

---

göre yapılmasını isteme hakkına riayet eder. Din eğitim ve öğretimi, kişinin kendisinin, küçüklerin ise kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır. Devlet bu taleplerin gereğini yerine getirmekle yükümlüdür." İkinci alternatif ise şu şekilde yer almıştır: "Devlet, eğitim ve öğretim alanındaki görevlerini yerine getirirken, eğitim ve öğretimin ana ve babanın dinî ve felsefî inançlarına göre yapılmasını isteme hakkına riayet eder. Din kültürü ve ahlâk öğretimi, ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bu dersten muafiyet, kişinin kendisinin, küçüklerin ise kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır." Fazıl Hüsnü Erdem - Yunus Heper, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları ve Anayasa Önerileri Madde Karşılaştırmalı* (Ankara: SETA, 2011), 103, 106.

21 Diyanet İşleri Başkanlığı, *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)* (Ankara: DİB, 2018), 5, erişim: 05 Ekim 2019, [https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%99Fretim%20Program%C4%B1%20\(4-6%20Ya%C5%9F%20Grubu\)%202018.pdf](https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%99Fretim%20Program%C4%B1%20(4-6%20Ya%C5%9F%20Grubu)%202018.pdf).

22 Diyanet İşleri Başkanlığı, "2015 Yılı Faaliyet Raporu" (DİB, 2016), 41, erişim: 01 Aralık 2019, <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2015%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

23 DİB, "2016 Yılı Faaliyet Raporu", 84.

24 DİB, "2013 Yılı Faaliyet Raporu", 49.

*Etkinlik Kitabı 1-2²⁵ ve Kur'an Öğreniyorum (4-6 Yaş I-II-III).*²⁶

Tablo 1: Yıllara Göre 4-6 Yaş Kur'an Kurslarındaki Niceliksel Gelişim

		2013- 2014 ²⁷	2014- 2015 ²⁸	2015- 2016 ²⁹	2016- 2017 ³⁰	2017- 2018 ³¹	2018- 2019 ³²
Kurs Sayısı		201	554	2053	2.980		7.963
Öğretici Sayısı	<i>Kadro</i>	88	246	971	1.916	?	3.728
	<i>Geçici</i>	172	512	2.045	2.936	?	5.591
	<i>Toplam</i>	260	758	3.016	4.839	?	9.319
Öğrenci Sayısı	<i>Erkek</i>	2251	7399	27.472	43.707	65.186	84.839
	<i>Kız</i>	2472	7866	27.849	44.083	65.540	85.674
	<i>Toplam</i>	4723	15.265	55.321	87.790	131.026	170.513

Kursların daha nitelikli hale gelmesi için günümüze kadar pek çok adım atılmıştır. Kaydedilen gelişmeler kronolojik olarak şu şekildedir:

Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile iş birliği içinde hazırlanan *4-6 Yaş Çocuk Eğitimi ve Etkinlikleri Modüler Programı* ile öğretmenlerin çocuk gelişimi, eğitimi ve bu eğitimde uygulanacak etkinlikler hakkında formasyon sahibi olması amaçlanmıştır.³³ D grubu Kur'an Kursları kapsamında özel anaokulu ve kreşlerde bu yıl içinde

25 Diyanet İşleri Başkanlığı, "2014 Yılı Faaliyet Raporu" (DİB, 2015), 57, 58, erişim: 01 Aralık 2019, <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2014%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

26 DİB, "2015 Yılı Faaliyet Raporu", 53.

27 Samet Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, 2018), 53.

28 DİB, "2015 Yılı Faaliyet Raporu", 41.

29 Diyanet İşleri Başkanlığı, "2016 Yılı Faaliyet Raporu" (DİB, 2017), 44, erişim: 01 Aralık 2019, <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2016%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

30 Diyanet İşleri Başkanlığı, "2017 Yılı Faaliyet Raporu" (DİB, 2018), 55, erişim: 01 Aralık 2019, <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2017%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

31 DİB, "2018 Yılı Faaliyet Raporu", 51.

32 DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, "2019 Yılı Faaliyet Raporu" (DİB, 2020), 91, erişim: 01 Haziran 2020, <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2019%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

33 DİB, "2014 Yılı Faaliyet Raporu", 52.

açılan din eğitimi sınıfları da bu iş birliğinin bir örneğidir.³⁴ 2017 yılında 4-6 yaş arası çocuklara yönelik din eğitimi faaliyetlerinin teşkilat kanununda yer alması, okul öncesine yönelik resmî din eğitimi faaliyetlerinin varlığını idamesi açısından önemli bir gelişmedir. 633 sayılı *Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun*'un 7. Maddesine göre Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında "4-6 yaş grubu çocuklar için manevi değerlerin verildiği eğitim mekânları açmak ve yönetmek" de yer almıştır³⁵

2018 yılında Diyanet Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün iş birliği ile 380 saatlik *Okul Öncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kurs Programı* hazırlanmış ve öğretmenlerin çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili konularda temel düzeyde bilgi sahibi olmaları ve yeterlik kazanmaları hedeflenmiştir. Değerlendirme çalışmaları, uygulamalardan gelen geri bildirimler ve değişen şartlar göz önünde bulundurularak *4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programı* aynı yıl içinde güncellenmiştir. Program kazanımları çocuğa görelilik ilkesi çerçevesinde ele alınarak ünite sıralamasında düzenlemeye gidilmiştir. Programa ayrıca *Kursa Uyum Süreci, Ölçme ve Değerlendirme, Aile Katılımı* gibi bölümler eklenmiştir. Uygulamada birliğin sağlanması, eğitim süreçlerinin tüm kurslarda eşzamanlı yürütülmesi, etkinlik ve verimliliğinin artırılması amacıyla öğretmenlere rehberlik edecek *4-6 Yaş Grubu Programı Yıllık Ders Planı*³⁶ ve ayrıca okul öncesi eğitimin önemli bir ayağı olan velilere yönelik seminer programı hazırlanmıştır.³⁷

Yine 2018 yılında söz konusu eğitim programının akademik aya-

34 Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile İl Diyanet İşleri Başkanlığı arasında Kasım 2015'de imzalanan protokoldür. Bu protokole göre anasınıfında eğitim alan çocuklara, -isteğe bağlı olarak- velisi yazılı beyanda bulunduğu takdirde haftada üç eğitim saati Diyanet İşleri Başkanlığının (2013) hazırladığı Kur'an Kursları Öğretim Programı (04-06 Yaş Grubu) kapsamında din eğitimi verilmesi planlanmıştır. Bu eğitimin okul öncesi eğitim kurumlarında verilen eğitimi aksatmayacak şekilde düzenlenmesi esas alınmıştır. Bu dersin İl Müftülüğünde görevli en az lisans mezunu, alanında uzman personeller tarafından verilmesine kararlaştırılmıştır. Kullanılacak materyallerin ve etkinliklerin hazırlanmasından İl Müftülüğü, eğitim ortamının hazırlanmasından ise İl Milli Eğitim Müdürlüğü sorumlu olmuştur. Kübra Çelebi v.dğr., "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Din Dersine Yönelik Görüşleri", *Kastamonu Eğitim Dergisi* 24/5 (2016): 53.

35 DİB, "2017 Yılı Faaliyet Raporu", 60.

36 DİB, "2018 Yılı Faaliyet Raporu", 56-57.

37 DİB, "2018 Yılı Faaliyet Raporu", 42.

ğını güçlendirecek önemli bir girişim olarak Marmara Üniversitesi Rektörlüğü'ne İlahiyat Fakültesi ile Eğitim Fakültesi arasında hareketlilik imkânlarının arttırılması talebini içeren bir yazı gönderilmiştir. İlahiyat Fakültesi öğrencileri için Okul Öncesi Eğitimi ve Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dallarında çift anadal ve yandal kontenjanlarının arttırılması istenen bu yazıda ayrıca Eğitim Fakültesi'nin Okul Öncesi Eğitimi ve Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı öğrencileri için de İlahiyat Fakültesinde çift anadal ve yandal kontenjanları tanınması talep edilmiştir. İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi müfredatında erken çocukluk dönemi din eğitimine yönelik konulara yer verilmesi de yazıda gündeme getirilen diğer bir husus olmuştur.³⁸

Kronolojik olarak sıralanan bu gelişmelerin yanı sıra söz konusu yıllar içinde programın niteliğini ve öğreticilerin yeterliklerini geliştirmek amacıyla çeşitli hizmet içi eğitim seminerleri³⁹, çalıştaylar ve toplantılar düzenlenmiştir. 2016 yılının okul öncesi din eğitimi programına yönelik değerlendirme, toplantı ve çalıştaylar açısından yoğun olduğu görülmektedir. Bu yılda *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Fiziki Mekân Çalıştayı* ve *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Genel Değerlendirme Çalıştayı* gerçekleştirilmiştir. Kurslardaki faaliyetler denetlenmiş,⁴⁰ müftülüklere yollanan formlar aracılığıyla eğitim-öğretim faaliyetleri ve ders kitaplarıyla ilgili değerlendirmeler ve ihtiyaç tespitleri yapılarak raporlar hazırlanmıştır.⁴¹ Öğretici yeterliklerinin tespiti ve bu yeterliklerin kazandırılmasına yönelik müzakerelerin yapılması için 2017 yılında,⁴² programın MEB ve çocuk gelişimi konusunda uzman akademik personelle işbirliği içinde değişen şartlara göre yeniden yapılandırılması ve güncellenmesi amacıyla 2018 yılında toplantılar gerçekleştirilmiştir.⁴³

---

38 DİB, "2018 Yılı Faaliyet Raporu", 59.

39 2013 yılında Manisa'da 12 gün (DİB, "2013 Yılı Faaliyet Raporu", 41, 49, 52), 2014 yılında Afyonkarahisar'da 9 gün (DİB, "2014 Yılı Faaliyet Raporu", 52), 2015 yılında Afyonkarahisar ve Rize'de 2 dönem halinde 5 gün (DİB, "2015 Yılı Faaliyet Raporu", 44, 45), 2017 yılında İstanbul'da 15 gün (DİB, "2017 Yılı Faaliyet Raporu", 58), 2018 yılında Antalya/Manavgat'ta 13 gün süreli hizmet içi eğitim semineri (DİB, "2018 Yılı Faaliyet Raporu", 54) ve yine aynı yıl 10-11 Kasım ve 1-2 Aralık tarihlerinde Din Öğretimi Formasyon Eğitimleri düzenlenmiştir (DİB, "2018 Yılı Faaliyet Raporu", 56).

40 DİB, "2016 Yılı Faaliyet Raporu", 80.

41 DİB, "2016 Yılı Faaliyet Raporu", 44, 45.

42 DİB, "2017 Yılı Faaliyet Raporu", 61.

43 DİB, "2018 Yılı Faaliyet Raporu", 58-59.

Bu çalışmalar, okul öncesi döneme ait herhangi bir programın hazırlama ve uygulama aşamalarının büyük bir pedagojik farkındalıkla gerçekleşmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bireysel farklılıkları, dolaylılık prensibini, duygusal zemini göz ardı etmeme, din duygusunun önemli kaynaklarından biri olarak sevgi merkezli bir eğitim takip etme, bütün gelişim alanlarını dikkate alma, eğitimi oyun ve etkinlik temelli yürütme-ye özen gösterme ve ahlak kurallarını içselleştirmeye yönelik uygulamalara önem verme, okul öncesi dönemin temel ilkelerini oluşturur.⁴⁴ Okul öncesi dönemde verilecek eğitimle ilgili dile getirilen bu noktalar, Diyanet 4-6 yaş Kur'an Kursu uygulayıcısı olan öğretmenlerin geniş bir yelpazede bilgi ve beceri sahibi olmalarının gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Tosun'a göre öğretmenlerin sadece iyi niyetli ve dini bilgilere vakıf olmalarını yeterli görmek mümkün değildir. Gelişim, öğrenme ve pedagoji alanında da iyi yetişmiş olmaları gerekmektedir.⁴⁵ Bu nedenle öğretmenlerin kendilerine, çalıştıkları ortam ve şartlara dair görüşleri, programın ve işleyişinin niteliğini görmek açısından önemlidir.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, Diyanet dört-altı yaş Kur'an Kursları'nda görev yapan öğretmenlerin kursların işlevi, kurslarda çalışma istekleri, aldıkları eğitim ve kursların fiziksel şartlarıyla ilgili görüşlerini öğrenip değerlendirmek ve bu kursların daha etkin ve verimli bir şekilde öğretim faaliyetlerine devam edebilmeleri için güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymaktır.

Bu kursların gelişim seyri, üzerinde uzun süreli çalışılarak hazırlanmış ayrıntılı bir programın uygulanmasına ziyade, uygulamanın başlamasından sonra geliştirilmeye çalışan bir program görüntüsü vermektedir. Bu durumda uygulama alanından alınan nesne düzeyindeki verilere dair analizler, bu yaş grubuna verilecek din eğitimiyle ilgili meta düzeyinde sorular sorarak⁴⁶ bir din eğitimi felsefesi ortaya koyabilmemiz için önemli-

44 Çelebi v.dğr., "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Din Dersine Yönelik Görüşleri", 2280, 2281.

45 Cemal Tosun - Fatma Çapçoğlu, "4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi", *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015): 7171.

46 Denis C. Phillips, "Eğitim Felsefesi Nedir?", *Eğitim Felsefesi Kılavuzu*, trc. Elif Turan (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 13.

dir. Bu analizler, henüz tam anlamıyla olgunlaştığını söyleyemeyeceğimiz Diyanet 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğretim Programı'nın niteliğinin artırılmasını ve uygulamadaki muhtemel problemlerin tespitini sağlayacaktır. Bu tespitler, örgün veya yaygın eğitimde okul öncesine yönelik düzenlenecek yeni program ve materyal geliştirme çalışmaları için de yol gösterici olacaktır.

Somut düşünceye sahip ve mantıksal çıkarsamalar konusunda henüz yeterli olgunluğa erişmemiş olan söz konusu yaş grubundaki çocuklardan⁴⁷ programın işleyişi hakkında değerlendirmeler almanın diğer yaş gruplarına kıyasen zorluğu, bu programın uygulayıcısı ve gözlemcisi olan öğretmenlerin değerlendirmelerini birinci sıraya yerleştirmektedir. Öğreticilerin kendileri, çalıştıkları kurum, öğrenci ve velilerle ilgili düşünceleri ortaya koydukları eğitimsel faaliyeti de etkileyeceğinden, bu düşüncelerin tespiti önem arz etmektedir.

Kısa bir uygulama geçmişi olmasına rağmen Diyanet 4-6 yaş Kur'an Kurslarının işleyişine dair yapılan çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Çelik (2019), 4-6 yaş grubundaki çocukların inanç esaslarını algılayış biçimlerini, Şen ise (2018) Kur'an tasavvurlarını araştırmıştır. Bacı (2019), söz konusu programı okul öncesi eğitimi programı ile karşılaştırarak, Tosun ve Çapçioğlu (2015) ise dinî gelişim kuramları çerçevesinde incelemiştir. Kurt (2017) ve Demir'in (2019) çalışmalarında ebeveynlerin memnuniyet düzeyleri ve beklentileri üzerinden programa dair bir resim ortaya konmuştur. Öğretici görüşleri doğrultusunda programı inceleyen çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu minvalde Acur (2019) ve Karaca (2020), programı değerler eğitimi açısından ele almıştır. Kara (2019) ve Doğan (2019), eğitimcilerin pedagojik yeterliklerini ve buna dair algılarını ortaya koymuştur. Yıldırım (2015), Gün (2016), Yağcı (2018), Bayka (2019), Genç (2019), Aybey (2019) ve Tüfekçi'nin (2020) farklı şehirler örnekliklerinde yaptıkları araştırmalar, öğretici görüşleri doğrultusunda söz konusu kurslara dair tespitler sunmuştur. Bu araştırmanın diğerlerinden farkı, 4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarının sayısının hızla arttığı bölgelerden biri olan Tekirdağ'da yapılması ve bu şehirdeki öğretim faaliyetlerinin verimliliğine ve öğretmenlerin sorun ve beklentilerine dair bulgular ortaya koymasıdır. Ayrıca odak grup görüşmesi yapılması ve anket formu kullanılması sayesinde veri toplama aracı çeşitliliği sağlan-

47 Zeynep N. Özeri, *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2004), 4.

rak daha güvenilir bulgulara ulaşma imkânı sağlanmıştır.

2. Araştırmanın Yöntemi

2.1. Araştırmanın Modeli

4-6 Yaş Kur'an Kursu öğretmenlerinin görev yaptıkları kurslarla ilgili görüşlerinin incelendiği bu çalışmada, bunu yapmaya imkân veren en uygun modelin nitel araştırma olduğu ve veri toplama aracı olarak odak grup görüşmesinin tercih edilmesi gerektiği kararlaştırılmıştır. Böylece katılımcıların duygu, düşünce ve tecrübelerinin sistematik bir şekilde incelenmesi hedeflenmiştir. Nitel araştırma gözlem, görüşme veya doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma türüdür.⁴⁸ Nitel gelenekte birden fazla araştırma deseni olup bu çalışmada durum çalışması deseni⁴⁹ tercih edilmiştir.

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Öğreticilerin kursların işlevi, bu kurslardaki çalışma istekleri, aldıkları eğitim ve kursun fiziksel şartları ile ilgili görüşlerini tespit etmek amacıyla Çorlu ilçesinde 4-6 yaş Kur'an Kurslarında görev yapan 27 öğreticiyle 20 Aralık 2018 tarihinde Çorlu İlçe Müftülüğü'nde odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri en fazla 15 kişiyle yapılabildiği için⁵⁰ öğretmenler 13 ve 14 kişiden oluşan iki ayrı gruba bölünmüştür. Öğreticilere randevu verilerek müftülük binasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çorlu Müftülüğü'nün 4-6 Yaş Kur'an Kursu programının uygulanması konusunda başarılı bir grafiğin yakalanması, çalışma grubunun bu ilçede görev alan öğretmenlerden seçilmesinde etkili olmuştur. Müftülüğün vatandaşın desteği ile söz konusu kursların açılmasında nicelik olarak büyük gelişme gösterdiği basında yer almıştır.⁵¹ Müftülük, Milli Eğitim

48 Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 8. baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011), 39.

49 Corrine Glesne, *Nitel Araştırmaya Giriş*, trc. Ali Ersoy - Pelin Yalçınoglu, 2. baskı (Ankara: Anı Yayıncılık, 2013), 22-23.

50 Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 160.

51 Dini Haber, "Çorlu'da 04-06 Yaş Okul Öncesi 22 Sınıf Açıldı", erişim: 12 Aralık 2019, <https://www.dinihaber.com/muftuluk/corluda-04-06-yas-okul-oncesi-22-sinif-acil>

Müdürlüğü ile işbirliği içinde *Kardeş Okul-Kardeş Kurs, Okul Öncesi Eğitim Manevi Değerler ve Sosyal Becerileri Geliştirme*⁵² gibi projeleri de ilk hayata geçiren ilçelerden olmuştur. İlçede çalışan kadın nüfusunun 2015 yılı itibarıyla %78 gibi yüksek bir orana sahip olması, dışardan göç sebebiyle nüfusun hızla artması ve kurslardan memnuniyet duyan⁵³ Romen vatandaşların çocukları için bu kursların sosyalleşme imkânı sunması,⁵⁴ bu ilçede uygulanan 4-6 Yaş Kur'an Kursu programının ve programa yönelik araştırmaların önemini arttıran sosyo-kültürel şartlar arasında sayılabilir.

Araştırmanın çalışma grubunu, Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde Diyanet 4-6 yaş Kur'an kurslarında görev yapan 27 öğretici oluşturmaktadır. Demografik bilgi formlarından hareketle bu gruba dair bazı özellikler şu şekildedir:

Tablo 2: Öğreticilerin Yaş Aralığı

20-30	9 kişi
31-40	14 kişi
41-50	1 kişi
Boş	3 kişi
Toplam	27 kişi

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğretmenlerin çoğu 20-40 yaş aralığındadır. Öğreticilerin yaşlarının nispeten genç olması olumlu bir durum olarak yorumlanabilir.

---

di-h37463.html.

52 Avrupa Yakası, "Türkiye'de Bir İlke İmza Attılar", erişim: 12 Aralık 2019, <http://www.avrupayakasi.com.tr/17277/turkiyede-bir-ilke-imza-attilar.html>.

53 Dini Ajans, "Çorlu'da Okul Öncesi Din Eğitimi Çalıştayı Yapıldı", erişim: 12 Aralık 2019, <http://diniajans.net/muftuluk-haberleri-corluda-okul-oncesi-din-egitimi-ca-listayi-yapildi-22479.html>.

54 Son Dakika, "Roman Çocuklar, Kuran Kurslarında Sosyalleşiyor", erişim: 12 Aralık 2019, <https://www.sondakika.com/haber/haber-roman-cocuklar-kuran-kurslarinda-sosyalleliyor-6925891/>.

Tablo 3: *Görev Yılı*

1.yıl	5 kişi
2.yıl	5 kişi
3.yıl	1 kişi
4.yıl	5 kişi
5.yıl	7 kişi
6.yıl	1 kişi
Geçersiz Cevap	2
Boş	1
Toplam	27

Kursların başlangıcından itibaren görev yapan ve böylece programı başından itibaren gözlemlene imkânı bulduğunu söyleyebileceğimiz 1 öğretici vardır. Bununla birlikte öğretmenlerin çoğunluğu en az 4 yıl öğretim tecrübesine sahiptir.

Tablo 4: *Öğrenim Durumu*

İHL Mezunu	3
Önlisans mezunu ya da okuyan	21
Lisans Mezunu	3
Toplam	27
İHL, İlahiyat Önlisans, İlahiyat Lisans Eğitiminin Yanı sıra Çocuk Gelişimi okuyan ya da mezunu	8

Öğreticilerinin çoğunluğunun yükseköğrenim mezunu ya da öğrenimine devam etmekte olduğu görülmektedir. Bununla birlikte 8 öğretici ilahiyat öğreniminin yanı sıra çocuk gelişimi üzerine örgün eğitim öğrencisidir. Bu, katılımcıların dörtte birine tekabül eden önemli bir orandır.

Tablo 5: *Pedagojik Formasyon ve 4-6 Yaş Grubuna Yönelik Eğitim Durumu*

Aldım	4
Almadım	23
Toplam	27

Tablo, öğretmenlerin çoğunluğunun pedagojik formasyona sahip olmadığını ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte öğretmenlerin -ilgili soruyu boş bırakan iki kişi hariç- tamamı çocuk gelişimi veya etkinliklerine yönelik bir sertifika programına katıldıklarını beyan etmişlerdir. Katılımcıların dile getirdikleri sertifika programları arasında *Okul Öncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi (380 saat)*, *Çocuk Gelişimi ve Bakımında Temel Bilgiler ve Etkinlikler (574 saat)* ve *3-6 Yaş Etkinlikleri (464 saat)* kurs programları yer almıştır. Çoğunluğu, 380 saatlik *Okul Öncesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi* sertifikası alanlar oluşturmaktadır.

Tablo 6: *Sınıf Mevcudu*

10-15 arası öğrencisi olan öğretici	7
16-20 arası öğrencisi olan öğretici	20
Toplam	27

Görüşmeye katılan 27 öğreticinin sınıflarında 223'ü kız, 222'si kız olmak üzere toplam 445 öğrenci vardır.

Sınıflardaki öğrenci mevcudunun *Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği*'nde belirlenen standartlara⁵⁵ uygun olduğu görülmektedir. Öğreticilerden 13'ü eğitim-öğretim uygulamasının başlamasından önce öğrenciyi tanıma formu kullandıklarını ifade etmiştir. Öğreticilerden 3'ü sınıflarında özel gereksinimli öğrencilerin olduğunu belirtmiştir. Bu öğrencilerin toplam sayısı 5'tir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Veriler, temel nitel araştırma yöntemlerinden biri olan odak grup görüşmesi⁵⁶ yoluyla elde edilmiştir. Odak grup görüşmesi grup içi etkileşim sonucu yeni ve farklı fikirlerin ortaya çıkmasına katkı sağlayabilmektedir. Nitekim bu çalışmada katılımcıların tutum ve görüşlerini paylaşması birbirlerini tetiklemiş ve daha verimli bir görüşme gerçekleşmesini sağlamıştır. Odak grup görüşmesi öncesinde katılımcılardan, hazırlanan demografik bilgi formunu ve çalıştıkları kursun fiziki özellikleriyle ilgili açık uçlu soruları cevaplamaları istenmiştir.

55 Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Resmî Gazete 29072 (26 Temmuz 2014), md. 6/1.

56 Ömay Çokluk, "Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi", *Kuramsal Eğitim-bilim* 4/1 (2011): 96.

Görüşme, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formuna iki uzmanın görüşü alınarak nihai şekli verilmiştir. Söz konusu form kullanılarak gerçekleştirilen pilot görüşme sonucu bazı sorulara sonda sorular eklenmesi kararlaştırılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Görüşme esnasında ses kayıt cihazıyla veriler kaydedilmiştir. Daha sonra ses kayıt cihazındaki veriler araştırmacılar tarafından yazılı forma aktarılmıştır. İki odak grup görüşmesi 2 saat 50 dakika sürmüş ve 70 sayfa veri elde edilmiştir. Çalışmanın nasıl ilerleyeceğine dair önceden fikir sahibi olduğu için veri analiz sürecinin verileri toplamadan önce başladığı söylenebilir. Veri analiz süreci birbiriyle birleşik dört aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada elde edilen veriler anlamlı bütünler oluşturularak kodlanmıştır. İkinci aşamada bu kodların ortak yönleri bulunarak temalar oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada verilerin anlamlı bir şekilde düzenlendiği bir sistem elde edilmiştir. Bu sistem çalışmanın ana ve alt başlıklarını oluşturmaktadır. Son aşamada ise bulgular katılımcıların beyanlarından doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanmıştır.⁵⁷

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Bu çalışmada iç geçerliği sağlamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmeden önce 4-6 yaş Kur'an Kursu öğrencileriyle görüşülmüş, bu kurslarla ilgili akademik çalışmalar incelenmiş ve tema ve alt temaların bütünlük içerisinde olmasına dikkat edilmiştir. Dış geçerliği sağlamak için araştırmanın unsurları ve aşamaları hakkında bilgi verilmiştir.

Ayrıca araştırmada iç güvenirliliğin sağlanması için metin haline dönüştürülen görüşme verileri tekrar dinlenmiş ve yanlışlık olup olmadığı kontrol edilmiştir. Dış güvenirliliğin sağlanması için ise araştırmada elde edilen veriler muhafaza edilmektedir. Gerektiğinde bu veriler katılımcıların kimlikleri ifşa olmayacak şekilde paylaşımına açıktır.

---

57 Yıldırım - Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 228.

3. Bulgular ve Yorum

Bu araştırmada elde edilen bulgular altı ana tema altında analiz edilmiştir. Veriler belirlenen ana ve alt temalar çerçevesinde yorumlanırken ilgili literatür incelenmiş ve gerekli karşılaştırmalar yapılmıştır.

3.1. Dört Altı Yaş Kur'an Kurslarının İşlevi Hakkındaki Düşünceler

Bu başlık altında Kur'an Kursu Öğreticilerinin (KKÖ) dört-altı yaş grubu Kur'an kursları hakkındaki genel düşünceleri irdelenmiştir. Öğreticilerin bu kursların gerekliliği konusunda hemfikir oldukları anlaşılmaktadır. Öğreticilerin tamamından, bu kurslarla ilgili genel düşünceleri sorulduğunda olumlu dönütler alınmıştır. Öğreticilerin görev yaptıkları bu kurslarla ilgili genel görüşleri maddeler halinde şöyle sıralanmaktadır:

- Ana okul eğitimi de verildiğinden kurslar okula hazırlık işlevi görüyor. Öğrenciler bu kurslar sayesinde belli bir akademik altyapı edinererek ilkokula hazırlıklı gitmektedir. İlkokul öğretmenlerinin bu kurslardan memnun olduklarını belirtmeleri, bu kursların yararlı olduklarının önemli bir delili sayılmaktadır.

- Bu kurslar sayesinde çocukların adâb-ı muâşeretini öğrendikleri vurgulanmaktadır.

- Değerler eğitiminde bu kursların önemli etkisi olduğu belirtilmektedir. Erken yaşlarda temel ahlaki kazanımların edinilmesinde bu kursların katkısının büyük olduğu ifade edilmektedir.

- Çocukların ebeveynlerinin bu kurslardan oldukça memnun oldukları dile getirilmektedir.

- Bu kursların daha önceden açılmamış olması bir kayıp olarak görülmektedir.

Öğreticilerin bu Kur'an Kurslarıyla ilgili ifadelerinden bir kısmına aşağıda yer verilmektedir:

"Kesinlikle gerekli görüyorum. Verdiğim her bilgiyi kendi çocuklarıma üzülererek veriyorum. Ortaokula gidiyorlar şimdi ikisi de. O dönem böyle şeyler yoktu. Öğrettiğim her hikâyede yaptırdığım her dinî etkinlikte kendi çocuklarıma üzülyorum keşke onlar da öğrenseydi diye. Keşke onların zamanında da olsaydı." (K1)

"Ben dün bir ev oturmasında dört yıl önceki bir çocuğumu gördüm. İlk bizimle birlikte eğitim aldı anaokulunda, şimdi ilkokul dördte. Annesi şöyle bir şey aktardı. Bir oturmada çocuklarla beraber oyun oynarlarken bir konu olmuş ve çocuklardan biri yanlış bir şey söylemiş. Çocuk "yalan diye bir şey yok, biz her zaman doğru söyleriz" diye tepki vermiş. Annesi o anda çocuğundan çok gururlandığını söyledi." (K2)

"Böyle bir eğitim, özellikle ahlaki ilkeler olarak kesinlikle daha sonraki bir zamana bırakılmaz. Yani daha sonradan olmaz. Bu yaşta alınan eğitim, Kur'an-ı Kerim'i çok iyi okumaları ya da hafız olmaları gibi hedeflerden ziyade ahlaki ilkeleri karakterlerine küçük yaşta yansıtabilmeleri açısından çok önemli." (K3)

"...Çok gerekliler, bizden çıkan öğrenciler mesela okula başladıkları zaman nerden geldiğini çok önemsiyorlar. Okuldan geldi mi, eğitim aldı mı? Özellikle bizden giden çocukları öğretmenler seçerek alıyorlarmış."(K11)

"Bugün ben ziyarete gittim geçen seneki öğrencilerimi, okuma yarışması vardı onun için gittim. Birinci olmuş sınıfta (geçen seneki öğrencim). Öğretmen diyor ki keşke diğer öğrencilerim de onun gibi olsaydı, (...) saygılı daha farklı oluyorlar. Beş sene oldu, her sene gidiyoruz, bakıyoruz okullara. Her zaman da aynı şeyleri duyuyoruz."(K12)

"Sınıf düzenini, oturmayı, kalkmayı, büyüklerine saygıyı, adabı hepsini bizde öğrendikleri için çocuk pişmiş olarak okula gidiyor. Öğretmeni fazla yormuyor. Öğretmenler de bu şekilde çok memnunar. Yazmayı, boyamayı, kesmeyi, çizmeyi öğrettiğimiz için daha memnun oluyorlar. Dinî eğitim, Kur'an-ı Kerim, dualar, ahlaki bilgiler, bunlar hepsi içinde. Normal anaokullarının yaptığı eğitimin daha üstünde yapıyoruz aslında." (K13)

"Velilerimiz bu ortamın çok sıcak, daha güzel, güvenilir bir ortam olduğunu, memnun olduklarını söylüyorlar. Çok güzel olumlu tepkiler alıyoruz. Burada öğrendikleri şeyleri çocuklar evde de uyguluyorlar. Onun için annelere de çok kolaylık oldu. Tekrar tekrar göndermek istediklerini ifade ediyorlar." (K14)

Araştırma bulguları, öğretmenlerin dört-altı yaş grubuna yönelik kursları, çocukların dinî gelişimi açısından oldukça önemli gördüklerini göstermektedir. Dört- altı yaş grubu Kur'an Kurslarına yönelik yapılan

diğer araştırmalarda bu araştırmanın verilerine paralel bir şekilde öğreticiler ve veliler bu kursların son derece gerekli olduğunu ve önemli bir boşluğu doldurduğunu ifade etmektedirler.⁵⁸

Şüphesiz aile ve kültürel, sosyal ve dini organizasyonlar çocukların (dinî) gelişiminde küçümsenemeyecek bir rol oynamaktadır.⁵⁹ Ancak bu kanallarla alınan dinî eğitim bazen istenmeyen çıktılar verebilmektedir. Bu yüzden 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında çocukların daha küçük yaştan itibaren sağlıklı bir din eğitimi almalarının mümkün hale gelmesi oldukça önemlidir.

3.2. Öğreticilerin Dört-Altı Yaş Grubuyla Çalışma İsteği

Öğreticilerin görüşleri incelendiğinde genellikle müftülük tarafından uygun görülen kimselerin bu yaş grubuyla çalışmak üzere görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Ancak görevlendirilenlerin çoğu, çocuklarla severek ve isteyerek çalıştığını ifade etmektedir. Bazıları ise tercih etme hakkı olduğu takdirde bu yaş grubuyla çalışmak istemeyeceğini açıkça ifade etmektedir. Bunların dışında sayıları az da olsa bu yaş grubuyla çalışmak istediğini belirterek mülakata alınan ve bu şekilde görevlendirilenler bulunmaktadır. Bazı öğretmenlerin başlangıçta çocuklarla eğitsel çalışmalar yapmakta isteksiz olması ancak zamanla bu yaş grubuyla çalışmaktan keyif alması önemli bir bulgu sayılabilir. Yine bu yaş grubuyla yapılan etkinliklerin bazı öğretmenler tarafından kendileri için terapi işlevi gördüğünün belirtilmesi dikkate değer bir husustur. Çalışma grubundaki öğretmenlerin bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

“Bana yetişkin mi çocuk mu deseler sonuna kadar çocuk derim.”
(K8)

“Ben daha önce yetişkinlerle görev yapmıştım. İki yıldır dört-altı yaşta görev yapıyorum. Çok da isteyerek başlamadım ama şu an çok seviyorum. Çocukların enerjisi çok farklı ve rahatlatıcı, bir kadınları bir çocukları düşünüyorum gerçekten çok temiz bir enerji ve rahat-

58 Salih Aybey, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri Zonguldak İli Örneği”, *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (Aralık 2019): 214; Büşra Kara, *Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlikleri* (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2019), 35.

59 Rukhsana Zia, “Islam and Education”, *Transmission of Values in Muslim Countries*, ed. Tahir Abbas (London: Routledge, 2011), 1: 22.

ladığımı hissediyorum. Bir daha sorulsa herhalde yine çocuklarla görev yaparım.” (K4)

“Ben şöyle bir şey yaşadım. Kız kardeşim göğüs kanseriydi. Ben sınıfa giriyordum öğrencinin bir tanesi: “Boş ver moralini bozma aç bir Ankara havası oynayalım” derdi. Bu beni o kadar rahatlatıyordu ki, insan her şeyi o zaman dışarda bırakıyor.” (K2)

“İsteyerek yapıyoruz, gönüllü olarak yapıyoruz, zaten gönüllü olman gerekiyor ki yoksa bu iş olmaz. Çocuklara faydalı olamayız.” (K11)

“Yok, şöyle de olabilir müftülük görevlendirmesi ile. (Beni müftülük görevlendirdi, kendi arzumu seçmedim.)...” (K12)

“2017 yılında 4B sözleşmeli lisans mezunları olarak atanmaları dört-altı yaş olarak görevlendirmek istedi (Müftü Bey). Biz o yüzden dört-altı yaşta'yız. Hatta benim belgem yoktu. Daha yeni tamamladım belgemi de. O şekilde yani.” (K13)

“Burada tabi müftülüğün böyle bir tasarrufu oluyor. Bazen öğretici mesela daha çok olabilir. Ben mesela çocuklar ile öğretim yapmam, fitratıma ters. O yüzden lise gurubu ve üniversite ile çalışmayı tercih ederim. Bu noktada zorlama olduğu zaman tabi sıkıntı olabilir.” (K14)

“Öyle olursa verim olmaz ki zaten. Bu konuda yetiştirildik. Daha öncesinden eğitimini aldık ama ben de atandığım zaman buranın yetiştiren kursuna verileceğimi düşünerek gelmiştim. Burada dört-altı yaş olduğunu bilmeme rağmen.” (K15)

Öğreticilere 4-6 Yaş Grubu Kur'an kurslarında çalışma istekleriyle ilgili soru yöneltildiğinde çoğu bu kurslarda ücretli olarak çalıştıklarını belirterek buna rağmen görevlerini severek yerine getirdiklerini vurgulamışlardır. Doğan'ın çalışmasında ücretli öğretmenlerin tecrübesizliği, eğitim seviyesinin nispeten düşük olması ve pedagojik formasyon eksiklikleri düşünüldüğünde bu uygulamanın eğitimin verimliliğini olumsuz yönde etkileyeceği ifade edilmektedir. Ayrıca geçici olmaları nedeniyle kuruma aidiyet duygusunun oluşmaması, kendini geri planda kalmış hissettiği için motivasyon eksikliği yaşamaması, kadrolu öğretmenlerle özlük hakları açısından aralarında büyük farkların olmasına rağmen iş yükünün aynı olması gibi nedenlerle şevklerinin kırılabileceği de zikredilen bir diğer

hususur.⁶⁰ Ancak bu çalışmada ücretli öğretmenler görevlerini severek ve şevkle yerine getirdiklerini vurgulamaktadır.

Kadrolu öğretmenlerin ise bu yaş grubuyla çalışmak için pek istekli olmadıkları anlaşılmaktadır. Benzer araştırmalarda öğretmenlerle yapılan görüşmeler ve gözlemler neticesinde iş yükünün ve sorumluluğun büyük ölçüde öğretmenlerde olması, yardımcı personel bulunmayışı, öğrencilerle birebir ilgilenilmesi zorunluluğu gibi nedenlerle kadrolu öğretmenlerin 4-6 yaş grubuyla çalışmada çekingen davrandıkları anlaşılmıştır.⁶¹

Öğretmenlerin bilgi ve beceriye sahip olmalarının yanı sıra öğretime hazır ve istekli olmaları da önemlidir. Hatta öğrencilerin istekli olmaları öğretmenlerin sergileyeceği olumlu tutumla mümkün olduğundan öncelikle öğretmenlerin motivasyonuna odaklanmak gerekmektedir.⁶² Bu sebeple öğretmenlerin bu yaş grubuyla çalışma isteğini arttırıcı birtakım etkinlikler planlamak olumlu sonuçlar verecektir.

3.3. Öğreticilerin Aldıkları Eğitimin Niteliği ve Eğitim Talep Etme Durumları

4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında görev yapacak öğretmenlerin alanlarıyla ilgili teorik ve pratik donanımlara sahip olmaları gerekmektedir. Çocukları sevmek, onların eğitimiyle meşgul olmaktan keyif almak ve gerekli dini bilgilere sahip olmak gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Ayrıca öğretmenlerin iletişim, öğrenim/öğretim yöntem ve teknikleri, materyal kullanımı, gelişim psikolojisi gibi konularda da iyi yetişmiş olmaları son derece zaruridir.⁶³ Bu şekilde öğretmenlerin gerekli donanımlara sahip olması ve kendilerini yeterli hissetmesi performanslarına olumlu bir şekilde yansiyacaktır. Aksi takdirde kendini yetersiz hisseden bir öğretici bazı durumlarda umutsuzluğa kapılabilir ve öğretim sürecinde yer alma şevki kırılabilir. Bu yüzden eğitim talep eden öğretmenlere eğitim imkânla-

---

60 Zülfi Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim- Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2019), 178.

61 İbrahim Kurt, *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, 2017), 48.

62 İrfan Başkurt, *Din Eğitimi Açısından Kur'an Öğretimi ve Yaz Kur'an Kursları : (İstanbul Örneği)*, 2. Baskı (İstanbul: Dem, 2007).

63 Tosun - Çapçoğlu, "4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi", 717.

rının sunulması öğrencilerin daha iyi yetişebilmeleri için atılması gereken ilk adımlardan biridir.

Bu çerçevede çalışma grubuna aldıkları eğitimin niteliği, bu eğitimin sorumluluklarını yerine getirebilmek için yeterli olup olmadığı ve görev alanlarıyla ilgili eğitim almayı isteyip istemedikleri sorularak elde edilen bulgular aşağıda alt başlıklar halinde yorumlanmıştır.

3.3.1. Alınan Eğitimin Niteliği

4-6 yaş grubuyla çalışılan öğretmenler için öğretmenlik formasyonuna sahip olmak ya da bir diğer ifadeyle pedagojik formasyon derslerini almış olmak son derece önemlidir. Aslında bu yaş grubuyla çalışan öğretmenlerin dini bilgilere çok üst seviyede sahip olmasına gerek yoktur. Çünkü çocuklara temel seviyede dini bilgiler aktarılacaktır. Ancak öğretmenlerin öğrencilerin nelere ihtiyaç duyduklarını, onlarla nasıl iletişim kurabileceklerini, onlara neyi, nasıl, nerede ve ne zaman vereceklerini çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Elbette bütün bunları bilmek sadece pedagojik formasyon derslerini tahsil etmekle mümkün değildir. Yine de pedagojik formasyon bu becerilerin kazanılmasına ciddi katkı sağladığından öğretmenlerin aldıkları eğitimin yeterli olup olmadığı pedagojik formasyon yeterliğine sahip olup olmamalarıyla yakından bağlantılıdır.

Çalışma grubuna bakıldığında, öğretmenlerin yaklaşık üçte birinin açık öğretim fakültelerinde çocuk gelişimi bölümlerinden mezun olduğu ya da halen eğitim almakta olduğu görülmektedir. Yine öğretmenlerin çoğu bu yaş grubuna yönelik sertifika programlarına katıldıklarını belirtmektedir. Sadece dört öğretici pedagojik formasyon eğitimi aldığını beyan etmektedir.

Öğreticilerin ifadeleri incelendiğinde, bu yaş grubuna yönelik aldıkları eğitimi yeterli görmedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin eğitsel yeterlik konusunda önce samimiyeti ve özverili çalışmayı vurgulamaları, bunlar olmadığı takdirde alınan eğitimin bir işe yaramayacağını belirtmeleri dikkat çekmektedir. Öğreticilerin önemli bir kısmı eğitsel yetersizliklerini kabul etmekle birlikte samimiyet ve özverili çalışma konularında kendilerini yeterli bulmaktadırlar. Öğreticilerin eğitimin niteliğiyle ilgili düşünceleri ise şu şekildedir:

“Ben şu kanaatteyim. Nitelik mi nicelik mi diye söyleniyor ya her zaman az ama öz olsun. Eğitimli insanlar olsun. Her gelene bu görev

verilmesin. Birçok velimden de duyuyorum ve bunu müftü bey de dahil herkese söylüyorum, çocuğun birincisini getiriyor ikincisini getirirken farklı bir öğretici istediğini dile getiriyor. Öğretmenin donanımsızlığını fark ediyor ve çocuğunu göndermek istemiyor. 4-5 çocuğumuzu bu yüzden kaybettik. Eğitim hakikaten çok önemli olsun. Herkesi alıp da anaokulu öğretmeni yapmak olmaz. İmam-hatipten mezun olan biri “ben anaokulu öğretmenliği, çocuk gelişimciliği yapıyorum” demesin. Hamuru ona göre yoğrulmuş olsun.” (K2)

“En önemlisi gönülden istemek. Bilgi aktarımı sonra gelecek. Bilgisini aktaramaz ki zaten istemedikten sonra. İsterse formasyon alsın bu okulu bitirsin yüksek lisans yapsın. Sevgiyle yaklaşmıyorsa bir problem vardır. Bir dokunuş, gözle temas, çocuğa bakışın...” (K3)

“Öğretmenin sabrı konusunda da bir mülakat yapılmalı. Mülakatla da olur mu bilmiyorum ama bir süreç olmalı. Yaşamadığımız şeyler değil. Bakıyoruz sabredemiyor arkadaşımız. Biz de tabi ki hiçbir şeyi baştan öğrenmedik ama işin aslında kabul etmek ve sevmek olmadığı zaman, çünkü bu din eğitimi, eğitim diyoruz değil mi öğretim değil, belki ömür boyu camiden, kurstan Kur’an’dan nefret edecek, bizim attığımız yanlış bir adım belki bir ömre sebep olabilecek. Nitekim bu gibi şeylerle ilgili hikâyeler duyuyoruz. Benzerini ben kendim yaşamıştım çocukken. Çorlu’da Sinop mahallesinde doğdum büyüdüm. Orada çocukken camiye gittiğimde hepimiz böyle sıraya dizildik. İmam herkese sırayla ismini, nereli olduğunu babasının işini soruyordu. Çoğunluk Sinoplu olduğunu söyleyince ben de özendim aslında Erzurumluyum ama hoşuma gitti ben de Sinoplu’yum dedim. İmam da tanıyormuş babamı cetvelle bana bir vurdu, inanın ben ondan sonra evli ablamda kalmaya başladım sırf camiye gitmemek için, o caminin önünden geçerken hala aynı dayağı yemiş gibi hissediyorum. Bu hikâyeye benim için çok önemli, yaptığımız şeye dikkat etmeliyiz. Eğer edemiyorsak da denetlenmeliyiz.” (K1)

Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin olduğu gibi Yağcı’nın⁶⁴ ve Kurt’un⁶⁵ araştırmalarında da 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kurslarında görevli öğretmenlerin çoğunun imam hatip lisesi veya önlisans mezunu olduğu

64 Samed Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları* (Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, 2018).

65 Kurt, *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*, 48.

görülmektedir. Öğreticilerin çoğunun formasyon eğitiminin olmaması benzer noktalardan biridir.⁶⁶ Araştırmaların ortak noktalarından biri de öğretmenlerin 4-6 yaş grubuna yönelik birtakım sertifikalara sahip olmalarıdır. Ayrıca öğretmenlerin çoğunun fahri olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır. Bu durum öğretim hizmetlerinin verimliliği açısından uygun bulunmamaktadır.⁶⁷

4-6 yaş grubuyla çalışan öğretmenler için çocukların gelişim özelliklerini bilme ve onları tanıma çok önemlidir. Bu konuda öğretmenlerin gerekli donanımlara sahip olmaları gerekir. Korkmaz'ın yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin çoğu bu konuda kendilerini yeterli gördüklerini ifade etseler de yapılan görüşmelerde bazı yetersizlikler yaşandığı ortaya çıkmıştır.⁶⁸

Aydın'a göre, Kur'an kursu öğreticisi, en azından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeninin formasyonuna sahip olmak zorundadır.⁶⁹ Eğer pedagojik formasyon derslerini almak ölçü kabul edilecekse çalışma grubundaki öğretmenlerin çoğunun gerekli eğitimi almadığı ifade edilebilir. Aslında pedagojik formasyon eksikliği sadece 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarıyla sınırlı bir sorun değildir. Diğer yaş gruplarıyla öğretim faaliyetlerinde bulunan öğretmenlerde de 2000'li yılların başından beri pedagojik formasyon yetersizliği problemi devam etmektedir.⁷⁰

Aybey'in araştırmasına göre öğretmenlerin yarıya yakını (%45) kendilerini mesleki ve pedagojik formasyon açısından yeterli görürken üçte birlik kısım (%31) kısmen yeterli görmektedir. Öğreticilerin dörtte biri

---

66 Kara, *Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlikleri*, 120.

67 Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları*, 165; Kurt, *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*, 48.

68 Mehmet Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri* (Doktora, Erciyes Üniversitesi, 2009), 88; Mehmet Korkmaz, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12 (2011): 120.

69 M. Şevki Aydın, *Bir Din Eğitimi Olarak Kur'an Kursu* (Ankara: DİB Yayınları, 2008), 219.

70 Hümeysra Arslantürk v.dğr., *Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2000), 88.

ise bu konularda kendilerini yeterli görmemektedir.⁷¹ Gün'ün araştırmasında ise öğretmenlere "4-6 yaş grubu öğrencilerine eğitim verebilecek pedagojik formasyona sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?" şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Öğreticilerin yarısından azı bu soruya olumlu cevap verebilmiştir. Bu verilere dayanarak 4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında bu görevi yerine getirebilmek için gerekli donanımlara sahip olmadığı halde görevlendirilen pek çok öğretici olduğu söylenebilir.⁷² Öğreticilerin bu konuda kendilerini eksik hissetmelerinin en önemli nedenlerinden birinin ön lisans ya da lisans seviyesinde ilahiyat programında 4-6 yaş grubunun eğitimine yönelik derslerin bulunmayışı olduğu söylenebilir.⁷³

4-6 yaş Kur'an Kurslarında 4 yıllık İlahiyat Fakültesi mezunu ve formasyon eğitimi almamış kişilerin atanması çocukları fiziksel, ruhsal ve dinî/manevi gelişimlerine olumsuz etki edebilir.⁷⁴ Nitekim bazı öğretmenler imam hatip lisesinden mezun olan birinin çocuk gelişimiyle ilgili bir eğitim almadan bu kurslarda öğreticilik yapmasının çocukların zihinsel ve duygusal gelişimleri ve dine karşı takınacakları tavır açısından olumsuz neticeler verebileceğini ifade ederek önemli bir konuya parmak basmaktadır.

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğu, aldıkları eğitim bakımından bu kurslarda görevlendirilmek için uygun gözükmemektedir.⁷⁵ Ancak bu kursların yakın bir tarihte açılmış olmaları dikkate alındığında zamanla gerekli vasıflara sahip öğretici sayısının artacağı öngörülebilir. Bu noktada İlahiyat lisans programına pedagojik formasyon derslerinin eklenmiş olması önemli bir kazanımdır. Ancak hala 4-6 yaş grubunun eğitimine yönelik bir ders lisans programı içerisinde mevcut değildir. İlahiyat fakültesi mezunlarının önemli bir kısmının Kur'an Kursu öğreticisi olarak istihdam edildiği/edileceği göz önünde bulundurulduğunda böyle bir dersin programa dahil edilmesi oldukça faydalı olacaktır.

71 Aybey, "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)", 214.

72 Ayşegül Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Eğitimi: Samsun İli Örneği", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2016): 40.

73 Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Eğitimi: Samsun İli Örneği", 62.

74 Genç, "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Din Eğitimi", 518.

75 Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları*, 166.

3.3.2. Eğitim Talep Etme Durumu

Çalışma grubuna görev alanlarıyla ilgili eğitime ihtiyaç duyup duymadıklarına dair bir soru yöneltilmiştir. Yukarıda değinildiği üzere aldıkları eğitimi yeterli bulmayan öğretmenlerin hepsi alanlarıyla ilgili eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir. Öğreticilerin eğitsel yetersizliklerinin farkında olarak eğitim talebinde bulunmaları oldukça olumlu bir durumdur. Çünkü bu sayede hem kişisel çabalarıyla hem de kurumlarının sunacağı birtakım imkânlarla kendilerini sürekli geliştirebileceklerdir. Öğreticilerin bu konuyla ilgili ifadelerine yer verildikten sonra değerlendirme yapılacaktır:

“Bu yaş grubuyla çalışmaya hiçbir şey yetmez. Sürekli kendimizi geliştirmemiz lazım. Bir kere önce bunu kabul etmeliyiz. Ne kadar olursa o kadar iyi çünkü çocuklarda hem teknoloji geliyor hem bilgi sonsuz bir şeydir sürekli öğrenmemiz gerekiyor ama aldığımız eğitimin kaba olarak yeterli olduğunu düşünüyorum.” (K1)

“Öğretici de çok önemli. O farkı biz görüyoruz. Mesela bu sertifikayı ilk aldığımız zaman Allah razı olsun hocamızdan ders bittikten sonra bize etkinlikler yaptırıyordu. Biz de gönüllü olarak kalıyorduk. Mesela müzik etkinlikleri... Önce üniteyi yapıyorduk sonra biz bunu din eğitimine nasıl uyarlayabiliriz üzerine düşünüyorduk. Bunları biz gönüllü olarak hocamızın özverisiyle yaptık ama daha sonraki eğitimlerde ya da halk eğitimlerde böyle bir şey olmadı. Orada mesela 20 tane çocuk şarkısı öğreniyoruz ama bunu din eğitimine nasıl alacağımız konusunda bir şey yok. Verilen eğitimlerin kendi müfredatımıza uygun şekilde alınmasının daha iyi olacağını düşünüyorum ben. Oradaki şeylerin hiçbirinin bizim verdiğimiz din eğitimiyle alakası yok. Verilen eğitimde din eğitimine nasıl uyarlanacağı ile ilgili bir ek olmalı.” (K1) (Katılımcıların hepsi bu düşünceye genel olarak katıldıklarını belirttiler.)

“Arada hizmet içi seminerler oluyor zaten ama bunlar ufak kapsamlı şeyler oluyorlar.” (K3)

“Aslında hizmet içi seminerlerde de bir sorun var. Arkadaşlar ne düşünüyor bilmiyorum ama benim kendi kanaatim şöyle: Mesela bu sene seminer için Tekirdağ'a gittik ama orada görev yapan Hoca Hanım bizim gibiydi ve belki de bir yıl çalıştı ancak biz 5 yıl çalıştık. Güç meselesi değil ama kalite olması lazım bize verilen eğitimde. Artık biz bazı şeylerle doymuyoruz demek istiyorum. Basit bir ör-

nek vereceğim. Orada olan herkesi şaşırtan bir örnek. Soru soruyoruz. Hocam diyoruz bizim kendimizi eksik olarak gördüğümüz şey şu: bazen 3 yıl devam eden öğrencilerimiz oluyor. 3 yaşından 6 yaşına kadar bizimle devam ediyor çocuk. İkinci bir kitabımız olmalı dini bilgilerde ama bizim tek kitabımız var. Hoca bize cevap olarak ikinci yıl devam eden çocukları kabul etmemizi söyledi. Anlatabiliyor muyum? Bu semineri veren de yetersizdi bize göre.” (K1)

“Geçenlerde Diyanet İşleri Başkanlığı Fatma Kotan hocamızı yolladı. İki günlüktü program. 4-5 sene önce de almıştık. İki günlük bir seminer olmasına rağmen biz çok istifade ettik. Bunun daha sıklaştırılmasını isterdik. Bu yönde bir talebimiz var.” (K5)

“Bu yöndeki talebimizi yazılı değil ama sözlü olarak müftü beye ilettik.” (K8)

“Müftü beyimiz mümkün oldukça konuşmacılar getiriyor Allah razı olsun. Bu konuda yardımcı oluyor.” (K5)

“Bizimle toplantı yapmıştı ve isteklerimizin neler olduğunu sormuştu. Biz o zaman seminerlerin sıklaşmasını dile getirmiştik. Bunu zaten göz önünde bulunduruyor.” (K3)

“Kesinlikle (dört-altı yaş grubuna yönelik) eğitim almak isteriz, müftülüğümüz bu işle ilgili elinden geleni yapıyor. Çok ilgili alakalı, bu tarz şeyleri seminer olarak bize sunuyor.” (K11)

“Uzun soluklu olursa daha da iyi olur bizim için. Ben eğitim aldığımı düşünmüyorum açıkçası. 380 saati dört-altı yaş için çok yeterli bir saat olarak görmüyorum. Çünkü psikolojisini çok öğrenemiyorsunuz. Hani daha böyle aktivitelere yönelik eğitim alıyoruz biz. Ama çocukların psikolojisinin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Kesinlikle bence eğitime daha çok ihtiyacımız var. Ne kadar kendimizi eğitirsek o kadar faydalı olacağız çocuklara da yöntem açısından.” (K12)

“Ben bir eklemede bulunmak istiyorum. Aldığımız eğitim karşılaşacağımız durumların tamamına bizleri hazırlıyor. Ben 480 saat eğitim aldım. Belki farkı vardır seminerlerden... Bunun halk eğitimde olması, diyanet personeline yönelik uzun olmaması bir sıkıntı tabii.” (K13)

“Biz şuan mesela 380 saatlik bir eğitim aldık, yeni bitti. Ama bizim Diyanet’in ders programına uygun bir eğitim değil. “Dinî olarak nasıl verilebilir çocuğa?” (Bu eğitim) hiçbir şekilde verilmiyor. Nasıl

bir yaklaşım ile verilmeli? Nasıl daha çok sevdirebiliriz?" (K14)

"Ben Diyanet'te çalışıyorum sekiz yıldır. Yetişkin eğitiminde de oldum. Gençler de var bunların içerisinde... Bu sene benim dört-altı yaş grubu ile ilk senem. Önceki tecrübelerimde belli bir şeye sahiptim kendi bilgimle yetişkinlere ders verirken. Daha doğrusu bizim bilgimiz onu yönetecek seviyede ama çocuklara bunu öğretirken her öğretici kendisine kalıyor muhtemelen. İçerik belli kitap belli ama aldığımız eğitimler bizim onu nasıl uyarlayacağımız az önce sizin de dediğiniz gibi kitapta da çok net bir şey yok. O yüzden bunlara yönelik eğitimler daha farklı olmalı."(K16)

Katılımcılar çoğunlukla seminer, kurs vb. etkinliklere olan ihtiyaçlarını dile getirmişler, mevcut seminerlerin içerikleriyle ilgili olarak "biraz daha geliştirilse iyi olur" şeklinde görüş beyan etmişlerdir. Çalışma grubunun özellikle çocukların gelişim özellikleri ve kullanabilecekleri materyal, öğretim yaklaşım, yöntem ve teknikleriyle ilgili eğitime ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır. Daha ayrıntılı ifade etmek gerekirse katılımcılar genel öğretim yöntem ve tekniklerinden ziyade din eğitiminde kullanabilecekleri yöntem ve teknikler konusunda eğitime ihtiyaç duymaktadır. Proje tabanlı öğrenmenin, araştırma-inceleme stratejisinin din öğretimine nasıl uyarlanacağı; aynı şekilde kavram ve zihin haritalarının, afiş ve broşürlerin, çalışma yapraklarının vs. din öğretiminde nasıl kullanılacağı konusunda kendilerini yeterli bulmamaktadırlar. "*Aldığımız eğitim doğrudan din eğitimiyle ilgili değil... Aldığımız eğitimin kalitesi, eğitimi verenlerin yeterliğiyle ilgili*" gibi ifadelerden özel öğretim yöntemleri konusunda uzman din eğitimcilerinden seminer almaya ihtiyaç hissettikleri anlaşılmaktadır.

Acur'un çalışmasında öğretmenler hem kendilerini hem de diğer öğretmenleri bilgi ve yeterlik yönünden eksik bulup öğretmen adaylarının aldıkları staj eğitimine benzer bir staj eğitimi talep etmektedir.⁷⁶ Bayka'nın araştırmasında ise öğretmenler, aldıkları eğitimin 4-6 yaş grubu Kur'an Kursu öğretim programıyla tam örtüşmediğini ve ayrı bir eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir.⁷⁷

76 Elif Acur, *Öğretici Görüşleri Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, 2019), 115.

77 Hatice Bayka, *Öğretici ve Veli Görüşleri Açısından Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'nın Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans, Ondokuz Mayıs Üniversitesi,

Öğreticilerin ifadelerinden din öğretiminde özel öğretim yöntemleri, öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı derslerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Hangi kurumda çalışırsa çalışsın din öğretimiyle meşgul olanların bu iki dersi uygulamalı bir şekilde alması ve bu konuda yeterlik kazanması bir zarurettir. Şu anda İlahiyat Fakültelerinde bu dersler okutulmaktadır. Bu önemli bir kazanım olmakla birlikte bu derslerin nasıl okutulduğu, bu dersleri veren öğretim elemanlarının bu derslerle ilgili yeterlikleri, öğrencilerin bu dersleri ciddiye alma seviyesi gibi daha çok nitelikle ilgili sorulara olumlu cevaplar verebilmek güç gözükmektedir. Pedagojik formasyon dersleri İlahiyat lisans programına yeni eklenmiş olduğundan alınması gereken epey mesafe bulunmaktadır.⁷⁸ Diyanet İşleri Başkanlığı İlahiyat Fakülteleriyle işbirliği yaparak pedagojik formasyon yetersizliği olan öğretmenlerin bu eksikliklerinin giderilmesi için eğitim etkinlikleri talebinde bulunabilir.

3.4. Kursun Fiziksel Şartları ve Çalışanlar

Bu başlık altında, öğretmenlerin çalıştıkları kursların fiziksel şartları ile ilgili olarak beyan ettikleri görüşler yer almaktadır. Odak grup görüşmesi öncesinde öğretmenlere çalıştıkları kursun fiziksel özellikleriyle ilgili açık uçlu soruların yer aldığı bir form verilmiş ve yazılı olarak doldurmaları istenmiştir. Böylece söz konusu kursların fiziksel özellikleriyle ilgili aşağıda tablo haline getirilen veriler elde edilmiştir:

Tablo 7: *Kurs Binası*

			Toplam
Öğretimin Yapıldığı Yer	Camiinin altı (giriş katı)	20	26
	Tek katlı bina	1	
	İki katlı binanın giriş katı	3	
	Üç katlı binanın giriş katı	2	
Kurs Binasının Yeri	Uygun	23	27
	Uygun değil	3	
Çocuklar İçin Uygun mu?	Kısmen	1	

2019), 73.

78 Pedagojik formasyon dersleriyle ilgili öğrenci görüşleri için bk. Muzaffer Üzümcü, "Öğrencileri Gözüyle İlahiyat Eğitimi (Tekirdağ Örneği)", *Tekirdağ'da Dini ve Kültürel Hayat*, ed. Hasan Keskin v.dğr. (İstanbul: Ensar, 2019), 733-763.

Kursların hepsinin, çoğu camiinin altında olmak üzere giriş katında yer aldığı görülmektedir. Öğreticilerin çoğu kurs binasının yerini 4-6 yaş grubu için uygun bulmaktadır. Üç öğretici, kursun yerini uygun bulmakta, bir öğretici ise kısmen uygun olduğunu beyan etmektedir.

Tablo 8: *Kurs Çevresi*

	Var	Yok	Var-Yetersiz	Toplam
<i>Bahçe</i>	17	8	2	27
<i>Tarım alanı</i>	13	14	-	27

Öğreticilerin çoğu kurslarının bahçesi olduğunu belirtmektedir. İki öğretici kurs bahçesini küçüklüğünden dolayı yeterli bulmamaktadır. Öğreticilerin yaklaşık üçte birinin kurslarında ise bahçe olmadığı tespit edilmiştir. Tarım alanı durumuna bakıldığında ise kursların yaklaşık yarısında tarım alanı yokken diğer yarısında olduğu görülmüştür. Ancak öğretmenlere bu bahçe ve tarım alanlarıyla ilgili ayrıntılı sorular yöneltildiğinde aslında çoğunlukla kursların müstakil bahçesi ya da tarım alanı olmadığı cami bahçelerinin bu kurslarda eğitim gören çocuklar tarafından bahçe ve tarım alanı olarak kullanıldığı anlaşılmıştır.

Tablo 9: *Kurs İçi Donanım*

	Evete	Hayır	Kısmen	Toplam
<i>Sınıflar ve İlgi Köşeleri Çocuklar İçin İlgi Çekici mi?</i>	15	6	6	
<i>Tuvalet ve Lavabolar Çocuklar İçin Uygun mu?</i>	23	-	4	
<i>Kişisel Dolap ve Askılıklar Çocuklar İçin Uygun mu?</i>	19	6	2	
<i>Kurs Binası Özel Gereksinimli Bireyler İçin Uygun mu?</i>	12	14	1	27
<i>Pencere ve Kapılar Çocuklar İçin Güvenlik Açısından Uygun mu?</i>	21	5	1	
<i>Mobilyalar Çocuklar İçin Güvenlik Açısından Uygun mu?</i>	18	7	2	
<i>Priz ve Kesici Aletlere Yönelik Tedbirler Alındı mı?</i>	18	6	3	

Katılımcıların çoğu, sınıfların ve ilgi köşelerinin çocuklar için ilgi çekici olduğunu söylemektedir. Bu katılımcılardan biri "Odamızın birini köşelere ayırdık. O odaya girmek için sabırsızlıkla bekliyorlar" notu düş-

müştür. Altı katılımcı ise bu konuda olumsuz görüş beyan etmiştir. Sınıfların çocukların ilgisini çekecek şekilde düzenlenmediğini söyleyen iki öğretici “elimizden geldiğince kendimiz süslüyoruz” beyanında bulunmuştur. Sınıftaki ilgi köşelerinin yetersiz olduğunu ifade eden katılımcılardan biri, bunu sınıfın küçüklüğüne bağlamıştır. Öğreticilerin çoğu, kukla, fen ve doğa, sanat (müzik, resim), kitap ve oyun köşesi gibi ilgi köşelerine sahip olduklarını ifade etmektedir. Bazı öğretmenler ise sınıflarında “abdest”, “namaz” gibi köşeler ve “değer ağacı” gibi panolar hazırladıklarını beyan etmişlerdir.

Dört tuvalet ve lavaboda kısmi uygunsuzluk olduğu görülmektedir. Öğreticilerin büyük çoğunluğu dolap ve askılıkları öğrenciler için uygun bulurken altı öğretici uygun bulmamıştır. Öğreticilerin tamamı, her öğrencinin kişisel dolabı olduğunu beyan etmiştir ki bu önemli bir niceliksel donanımdır. Ancak altı öğretici bu dolapları çocuklar için uygun bulmazken iki öğretici kısmen uygun bulmuştur. Öğreticilerin çoğu kurs binalarının özel gereksinimli öğrenciler için uygun olmadığını düşünmektedir.

Katılımcıların tamamı, sınıf mobilyalarının çocukların rahat hareket edebilecek bir tarzda yerleştirilip yerleştirilmediğine ve masa-sandalyelerin çocuklar için uygunluğuna dair sorulara “evet, uygundur” cevabı vermişlerdir. İlgili soruya cevap veren on üç öğreticinin beyanından sınıf mobilyalarının hammaddelerinin ahşap ve plastik olduğu anlaşılmıştır. Sınıf mobilyalarının durumu güvenlik açısından sorulduğunda ise şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır: Katılımcıların çoğu, çocukların güvenliği açısından (mobilyaların sivri kısımları vb.) gereken önlemlerin alındığını ifade etmektedir. Katılımcıların çoğu, priz ve kesici aletlere yönelik gerekli tedbirlerin alındığını söylerken altı öğretici bu konuda gerekli tedbirlerin alınmadığını vurgulamaktadır.

2019-2020 Eğitim- Öğretim Yılı Kur’an Kursları Uygulama Esasları’nın Ek-5’inde 4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları Fizikî Mekân ve Donanım Şartları yer almaktadır.⁷⁹ Dolayısıyla fiziksel şartların durumu bu şartlara göre değerlendirilecektir.

Öğreticilerin kursların fiziksel şartları ve imkânlarıyla ilgili görüş-

---

79 “Kuran Kursları Uygulama Esasları”, erişim: 28 Ocak 2020, <http://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/2019-2020%20E%C4%9Fitim%20%C3%96%C4%9F-retim%20Y%C4%B1%C4%B1%20Kuran%20Kurslar%C4%B1%20Uygulama%20Esaslar%C4%B1.pdf>.

leri şu şekildedir:

“İlk günden beri bizim imkânlarımızın Milli Eğitimden çok daha iyi olduğunu düşünüyorum.” (K1)

“Sınıf içinde oyun köşemiz yok ama mesela oyun odası var. Oyun bölümü var oradan da mescide gidiyoruz. Öğretmen arkadaşım koridoru spor salonu olarak kullanıyor ve çocuklarla koşuyorlar. Kısacası imkânları oluşturuyoruz.”(K3)

“Çocuklar yemeğe veya tuvalete giderken hep koşmak istiyorlar. Koşmak çocuğun doğasında var. Normalde sırada gitmeleri gerekiyor ama ben izin verdim, koşun diyorum. Sıraya girmek de öğrenmeleri gereken bir kural ama ihtiyaç halinde kurallar dışına çıkılabilir kanaatimce. Çocuğun yapısı bu. Arada nefes aldirmalıyız.” (K1)

“6 ayda bir değişiyor olmaları büyük bir sorun. Bu değişmelerden hoşlanmıyorum. Tam bir bayana bir şey öğretiyoruz o değişiyor bu bir. İkincisi, evde tuvaletlerini yaptırırken kendi çocuklarımla bile sadece ben ilgileniyorum. Yani bir kişinin ilgilenmesi gerekiyor. Çocukların annelerine de anlatıyorum, evde o çocuğu bir kişi yıkasın veya tuvalet eğitimi sürecinde mecbur kalmadıkça sadece bir kişi ilgilensin. Ama bugün bu bayan yarın şu bayan çamaşırını değiştiriyor, iç çamaşırını değiştiriyor, bazen çocuk altına kaçırınca tuvalet temizliğini yapıyor. O yüzden o kişinin değişmesini istemiyorum en azından bir yıl için. Bunun bir sorun olduğunu düşünüyorum. İkincisi işi tam öğreniyor, çocuklar tam alışıyorlar, onlar da bizi tanıyor, biz de onları tanıyoruz, ondan sonra bayan gidiyor zaten, vasıfsız geliyor.” (K1)

“Önceki İŞKUR personeli hep çocuklara bağıyordu çocuklar da hep korkuyordu yani. Sınıfta çocuğun psikolojisini açıyoruz mesela hoplatıyoruz zıplatıyoruz çocuk koridora tuvalete çıkınca bağıarak komut veriyorlar, bir baskı içerisine sokuyor.” (K3)

“Ben diğer kursta söylemişim ama hiçbir çalışan tuvalet olayını kabul etmek istemiyor. Ben bu konuda yöneticilerle aynı düşünmüyorum. Yöneticiler diyor ki sırayla bir hafta biri baksın tuvalet olayına bir hafta diğeri ama işe alırken nasıl ki bir fabrikada biri temizliğe bakıyor biri personel müdürü değil mi, hepimiz aynı görevde miyiz, ya da asgari ücretle biri temizlik yapıyor biri masa başında oturuyor ama alınırken bence buna göre ayırt edilmeli, yani bayanlar ikisi de istemiyor tuvaleti ama onu işe alan, sen çocuğun tuvaletine bakacaksın, sen temizlikten sorumlusun diye görevlerini

belirlemeli.” (K1)

Kursun imkânlarına bakıldığında ise maddeler halinde şu olumsuzluklar göze çarpmaktadır:

- Sınıfların yeterince geniş olmaması
- Oyuncak eksikliği
- Oyun alanı sıkıntısı
- Müftülüklerin bu kurslar için ayırdığı kaynakların yetersizliği
- Son olarak sınıflar çocukların güvenliği açısından yeterli görülmele birlikte daha güvenli hale getirilebileceği ifade edilmektedir.

Öğreticiler kişisel gayretleriyle bu eksikliklerin üstesinden gelmeye çalıştıklarını vurgulamaktadır. Öğreticilerin bu konuyla ilgili ifadelerinden bazıları şu şekildedir:

“Kukla köşemiz, oyuncak köşemiz, sanatsal faaliyetleri sergilemek için panomuz var.” (K5)

“Sınıflarımız o kadar geniş değil.” (K4)

“Güvenlik önlemleri biraz daha alınmalı.” (K1)

“İlk yardım eşyaları yokmuş mesela bizde.” (K2)

“Müftü bey yaptırırken lavaboların, klozetlerin çocuklara uygunluğuna dikkat ettirerek yaptırıyor.” (K2)

“Arabalarımız, bebeklerimiz yok. Materyallerimiz var. Oyun alanımız var ama bebeğimiz, arabamız yok, bol bol legomuz var.” (K11)

“Oyun odası var ama içerisinde oyuncak olarak hiçbir şey yok. Ne eğitici oyuncak ne de normal oyuncak.” (K12)

“Oyun alanı sıkıntımız oluyor açıkçası ama biz çocukları mağdur etmemek açısından buna bir çözüm bulmaya çalışıyoruz.” (K13)

“Bizim geçen sene vardı ama bu sene sınıf sıkıntısı olduğu için duvarlarda pek bir şey yok. Bir şekilde doldurmaya çalışıyoruz. Harfleri yapıyoruz duvarlara falan...” (K14)

“Aslında devlet destekli olması gerekiyor bunların mesela biz halkımızın yardımıyla yapmaya çalışıyoruz veya müftülüğümüz imkânlarıyla ama anaokuluna devletimiz nasıl imkânlar sağlıyorsa

buradaki çocukların aldığı eğitime göre devletimiz bunu kesinlikle desteklemesi gerekiyor.” (K15)

“Fasulye diktik, çimlendirme yaptık, turşu yapmak gibi etkinlikler yapıyoruz. Yani kısacası böyle imkânlar fazla olmayınca gönüllü olarak müfredatımızın bir konusu mesela sabır ile ilgili fasulyenin çıkmasını sabırla beklemek gibi imkânları kullanıyoruz. Kendimiz fikir üreterek değerlendirmeye çalışıyoruz yani kişisel çabalarla.” (K16)

Öğreticilerin ifadeleri incelendiğinde kurslarda ayrı bir oyun odası olmadığı, mescit ve koridorların oyun odası olarak kullanıldığı görülecektir. Öğrencilerin tuvalet ihtiyacı, kıyafet değiştirme gibi görevlerin devamlı statüde çalışan personel olmamasından dolayı geçici olarak çalışan farklı kişiler tarafından karşılanması bir problem alanı olarak vurgulanmaktadır. Katılımcılar kursların tek katlı olduğunu ve sınıf ortamının kısmen öğrencilerin gelişimlerini destekleyecek şekilde düzenlendiğini ifade etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın anaokullarına kıyaslandığında kursların imkânlarını daha iyi bulan öğretmenlerin varlığı da dikkat çekmektedir.

Araştırmada DİB tarafından belirlenen 4-6 yaş grubu Kur'an Kursu fizikî mekân ve donanım şartlarının tamamına uyan bir kurs tespit edilememiştir. Ancak kurslarda öğrencilerin güvenliğinin büyük oranda sağlandığı ve fiziksel şartların olabildiğince öğrencinin kendini rahat hissedebileceği şekilde ayarlanmaya çalışıldığı görülmektedir.⁸⁰ DİB, 4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarının sayısını arttırmaktan ziyade mevcut kursların niteliklerini arttırmaya yönelik politika izlemelidir. İl ya da İlçe Müftülüklerinin bu konudaki talepleri gerekli fiziksel şartlar sağlanmamışsa geri çevrilmelidir.

Bu araştırmada olduğu gibi Arslantürk, Yorulmaz ve Gün'ün araştırmalarında da kursların fiziksel şartlarıyla ilgili mekânın dar oluşu, lavabo ve tuvaletlerin boyu, oyuncakların olmayışı gibi bazı olumsuzluklarla karşılaşmıştır. Dolayısıyla kursların fiziksel şartlarının iyileştirilmesi ve bahçe, oyun odası gibi olanaklara kavuşturulması ilk atılması gereken adımlar arasındadır.⁸¹

80 Benzer araştırma sonuçları için bk. Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları*, 162.

81 Arslantürk v.dğr., *Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*, 88; Bilal Yorulmaz,

Sonuç ve Öneriler

Öğretim hizmetlerinin amacına ulaşması yapılan işin gerekli ve önemli olmasıyla yakından ilgilidir. Öğretim sürecindeki insan unsurlarının yaptıkları işe yükledikleri anlam nitelikli bir öğretimin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin temel göstergesidir. Bu çerçevede araştırmada öğreticilerin görev yaptıkları kursları son derece gerekli ve önemli bulmaları, ciddi bir boşluğu doldurduğunu düşünmeleri olumlu bir durumdur.

Pek çok eğitimci öğretim faaliyetlerinin kalitesini belirleyen en etkili unsurlardan birinin öğretmen olduğunda hemfikirdir. 4-6 yaş grubu Kur'an Kurslarında ücretli öğreticilerin sayısının fazla olması bu kurslardaki verimliliği azaltabilecek bir durumdur. Çünkü ücretli öğretmenlerin eğitim seviyesi genelde daha düşük olmakta ve pedagojik formasyonları bulunmamaktadır. Ayrıca geçici olmaları ve kuruma aidiyet duygularının nispeten daha az olması da şevklerini kırabilmektedir. Aslında ücretli öğreticilerin bir kısmının oldukça özverili çalıştıkları ve motivasyonlarının yüksek olduğu dikkat çekse de standart ve ilke merkezli bir eğitim sistemi kurulması açısından sadece özverili çalışmak ve motivasyonun yüksek olması yeterli görülmemektedir. Bu yüzden bu kurslarda pedagojik formasyonu olan kadrolu öğreticilerden gönüllü olanların görevlendirilmesi öğretimin verimliliği açısından atılması gereken bir adımdır. Bu adımı atmaya karar vermenin yeterli olmadığını da belirtmek gerekir. Çünkü kadrolu öğreticilerin önemli bir kısmı iş yükünün ve sorumluluğun büyük ölçüde öğreticide olması, yardımcı personel bulunmaması, küçük yaş grubu öğrencilerle birebir ilgilenmenin güçlüğü gibi birtakım gerekçelerle bu kurslarda görev almak istememektedir.

Bu kursların yakın tarihte açılmış olmasının da etkisiyle öğreticilerin çoğunun 4-6 yaş grubuyla öğretim faaliyetlerinde bulunmak için gerekli eğitimi almadığı görülmektedir. Öğreticilerin bu durumun farkında olması ve eğitim alma yönündeki istekliliği takdire şayandır. Bazı öğreticilerin samimiyet ve özverili çalışmayı öne sürerek eğitsel yeterliği ikinci plana atma davranışı eksikliklerini görmezden gelme ya da kendi konularını meşrulaştırma girişimi olarak yorumlanabilir.

"Kur'an Kursu Öğreticileri ile Cami Görevlilerinin Okul Öncesi ve İlköğretim 1. Kademe Öğrencilerine Ders Verme Durumlarına İlişkin Öz Algıları (İstanbul Örneği)", *Öneri Dergisi* 10/39 (01 Şubat 2013): 161; Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Eğitimi: Samsun İli Örneği", 62.

İlahiyat Fakültesi Lisans Programına pedagojik formasyon derslerinin eklenmesi 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarına nitelikli öğretici yetiştirme açısından olumlu bir adım olmuştur. Ancak Kur'an Kursu öğretmenlerinin de yetiştirildiği İlahiyat Lisans Programı içerisinde 4-6 yaş grubu çocukların eğitim süreçlerini içeren bir dersin olmaması ciddi bir eksiklik. Bu bağlamda 4-6 yaş grubu çocukların eğitiminde görev alacak öğretmenlerin yetiştirilmesi için farklı bir lisans programı seçeneği dahil olmak üzere ne gibi adımların atılması gerektiği konusunda uzmanların bir araya gelerek bir yol haritası çıkartmaları gerekmektedir.

Nitekim bu kurslarda görev yapan öğretmenlerin kullanabilecekleri yaklaşım, strateji, yöntem ve teknikleri belirlemede, materyal tasarımı ve kullanımında problem yaşadıkları ve rehberliğe ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. İhtiyaç duydukları rehberlik genel öğretim yöntemleri ve materyal kullanımından ziyade bu yaş grubuna yönelik yöntem ve materyallerle ilgilidir. Öğretim sürecinin en önemli iki unsuru olan yöntem belirleme ve materyal kullanımı konularında kendini yeterli görmeyen bir öğreticiden nitelikli bir eğitim ummak yanlış olacaktır. Öğreticilerin bireysel öğretim hedefleri belirleme ve öğretimi değerlendirme faaliyetlerinde de yardıma ihtiyaç duydukları hesaba katılırsa 4-6 yaş grubuna yönelik anaokulu öğretmenliği programına benzer bir şekilde ayrı bir lisans programının uygulanması gerektiği söylenebilir.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarında farklı yaşlardaki öğrencilerin aynı sınıfta eğitim aldıkları ifade edilmektedir. Öğreticiler öğrencileri yaş gruplarına göre ayırma tekliflerinde haklı görülebilir. Bu kurslara müracaat eden öğrenci sayısının her geçen gün artması yaş gruplarına göre bir düzenlemeye imkân tanımaktadır. 4 yaşındaki bir çocukla 6 yaşındaki bir çocuk arasında zihinsel, duyuşsal, devinişsel ve dinî gelişim açısından önemli farklılıklar vardır. Montessori ya da Reggio Emilia gibi farklı yaş gruplarının birlikte eğitim aldıkları bir sistem uygulanmayacaksa kursların yaşlara göre iki mümkünse üç sınıfa ayrılması uygun görülmektedir.

Öğreticiler sınıf yönetimi, yöntem ve materyallerle ilgili karşı karşıya kaldıkları problemlerin bir kısmını yardım almadan çözebilse de; çocukların aile ortamının eğitimleri için elverişli olmaması veya yanlış usullerle din eğitimi almaları gibi sorunları çözmek için ailelerle; bütün yaş grupları için her yıl aynı müfredatın uygulanması, dört yaşından küçük çocukların kurslara getirilmesi gibi sorunların çözümü için yöneticilerle

işbirliğine ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda aile-öğretici-yönetici iş birliğini arttırmaya yönelik somut adımların atılması gerekmektedir.

Kursun özellikleri ve imkânlarına bakıldığında sınıfların yeterince geniş olmaması, sınıflarda çocukların güvenliği açısından gerekli önlemlerin kısmen alınmamış olması, oyun alanı ve oyuncak eksikliği, kursun somut ihtiyaçlarının temini için kaynak yetersizliği gibi başlıklar ilk sıralarda yer almaktadır. Ayrıca kurs iç donanımının öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde tasarlanması, özel gereksinimli öğrencilerin göz önünde bulundurularak fiziksel düzenlemelerin yapılması, bahçe ve tarım alanlarının kazandırılması, ilgi köşelerinin oluşturulması konularında biraz daha mesafe alınması gerektiği söylenebilir.

Araştırmanın belli başlı önerileri şunlardır:

- 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının bütün paydaşlarıyla ilgili nitel, nicel ve karma araştırmalar yapılarak elde edilen bulgular rehberliğinde programın ve öğretim sürecinin verimliliği artırılmaya çalışılmalıdır. Ayrıca öğretim sürecinin verimliliğini arttırmak adına okul öncesi eğitimi anabilim dalında elde edilen birikimden yararlanılmalıdır.
- Diyanet İşleri Başkanlığı ilk defa 4-6 yaş grubuna yönelik din eğitimi sunabilecek bir kurum vücuda getirmiştir. Bu yeni hizmet alanının verimli bir şekilde yürütülebilmesi için üniversitelerin ilgili birimlerinin katkı sunabileceği sempozyum, kongre veya çalıştaylar düzenlenmelidir.
- 4-6 yaş grubuna yönelik MEB bünyesinde yer alan anaokullarındaki birikimden istifade edilmelidir. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları bölgelerindeki en iyi okul öncesi kurumlar model alınarak yapılandırılabilir. Bu konuda MEB'in Erken Çocukluk Eğitimi Daire Başkanlığıyla iş birliği yapılarak hareket edilmelidir.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde 4-6 Yaş grubu Kur'an Kurslarıyla ilgilenmek üzere Erken Çocukluk Din Eğitimi Daire Başkanlığı adı altında bir birim kurulmalıdır.
- 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları'nın sayısı hızla artmaktadır. Bu kurslar önemli bir boşluğu doldurmakla birlikte programın verimliliği, öğreticilerin sayısı ve yeterlikleri, kursların fiziksel

özellikleri gibi pek çok alanda sorunlar barındırmaktadır. Dolayısıyla önceliğin niceliğe değil niteliğe verildiği bir yol haritası belirlenmelidir.

- Pedagojik formasyonu olan kadrolu öğretmenler bu kurslarda görev alma konusunda isteksiz davranmaktadır. Bu yüzden nitelikli öğretmenlerin bu kurslarda görev yapmasını teşvik edecek önlemler alınması gerekmektedir.
- Bu kurslarda görev yapan öğretmenlerin ihtiyaç duyulan bilgi, beceri ve davranışları elde etmeleri için hizmetiçi eğitim seminerleri verilmelidir. Bu seminerlerde özellikle 4-6 yaş grubu çocukların dinî eğitimine kullanılabilecek yöntem, teknik ve materyal kullanımı becerisi kazandırılmaya çalışılmalıdır.
- Öğretim programının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için öğrenciler yaş gruplarına göre sınıflara ayrılmalı ve sınıf mevcutları 15'i geçmemelidir.
- Anaokulunun zorunlu olacağı dikkate alındığında bu kursların varlıklarını sürdürebilmeleri için anaokulu statüsü kazanacak şekilde yapılandırılması için çalışmalar bir an önce başlatılmalıdır.
- Kursların gerekli fiziksel şartlara eksiksiz bir şekilde sahip olmasına dikkat edilmelidir. Kurslarda ihtiyaç duyulan donanım ve materyallerin temini için bir bütçe oluşturulmalıdır.
- Kurslarda geçici görev yapan İŞKUR personelleri birtakım problemlerin yaşanmasına neden olduğundan kadrolu yardımcı personellerin görevlendirilebilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

Acur, Elif. *Öğretici Görüşleri Bağlamında Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarındaki Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2019.

Aksener, Türker. *Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı Kur'an Kurslarında Yeni Düzenlemeler ve Din Eğitimi: Adana Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2012.

Arslantürk, Hümeysra - Kazıcı, Ziya - Baltacı, Cahit. *Kur'ân Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2000.

Aşlamacı, İbrahim. "Din Eğitimi Politika ve Uygulamalarında AK Parti'nin 15 Yılı". *AK Parti'nin 15 Yılı Toplum*. Nşr. İsmail Çağlar - Ali Aslan. 181-209. İstanbul: SETA, 2017.

Avrupa Yakası. "Türkiye'de Bir İlke İmza Attılar". Erişim: 12 Aralık 2019. <http://www.avrupayakasi.com.tr/17277/turkiyede-bir-ilke-imza-attilar.html>.

Aybey, Salih. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)". *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/6 (Aralık 2019): 207-240.

Aydın, M. Şevki. *Bir Din Eğitimi Olarak Kur'an Kursu*. Ankara: DİB Yayınları, 2008.

Aydın, Mehmet Zeki. *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*. İstanbul: Dem, 2005.

Bacı, Büşra. *Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu) İle Okul Öncesi Eğitimi Programının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, 2019.

Başkurt, İrfan. *Din Eğitimi Açısından Kur'ân Öğretimi ve Yaz Kur'ân Kursları (İstanbul Örneği)*. 2. Baskı. İstanbul: Dem, 2007.

Bayka, Hatice. *Öğretici ve Veli Görüşleri Açısından Kur'an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)'nın Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 2019.

Berns, Carol F. "Bibliotherapy: Using Books to Help Bereaved Children". *OMEGA - Journal of Death and Dying* 4/48 (2004): 321-336.

Çakır, Semiha. *4-6 Yaş Aralığındaki Çocuklara Mahremiyet Eğitimi Verilmesinde Din Eğitiminin Rolü (Sivas Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015.

Çelebi, Kübra - Şahin, Merve - Bütün, Neslihan - Kol, Suat. "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Din Dersine Yönelik Görüşleri". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 24/5 (2016): 2279-2292.

Çelik, Nuran. *4-6 Yaş Grubu Çocukların İnanç Esaslarını Algılayış Biçimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi, 2019.

Çokluk, Ömay. "Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi". *Kuramsal Eğitimbilim* 4/1 (2011): 95-107.

Demir, Ömer - Camadan, Rabiye. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Ebeveyn Memnuniyeti: Bayburt İl Örneği". *Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (Ocak 2019): 7- 38.

Dini Ajans. "Çorlu'da Okul Öncesi Din Eğitimi Çalıştayı Yapıldı". Erişim: 12 Aralık 2019. <http://diniajans.net/muftuluk-haberleri-corluda-okul-oncesi-din-egitimi-calistayi-yapildi> 22479.html.

Dini Haber. "Çorlu'da 04-06 Yaş Okul Öncesi 22 Sınıf Açıldı". Erişim: 12 Aralık 2019. <https://www.dinihaber.com/muftuluk/corluda-04-06-yas-okul-oncesi-22-sinif-acildi-h37463.html>.

Diyanet İşleri Başkanlığı, "2013 Yılı Faaliyet Raporu". Erişim: 01 Aralık 2019. <https://stratejigelistirme.diyamet.gov.tr/Documents/2013%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

Diyanet İşleri Başkanlığı, "2014 Yılı Faaliyet Raporu". Erişim: 01 Aralık 2019. <https://stratejigelistirme.diyamet.gov.tr/Documents/2014%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

Diyanet İşleri Başkanlığı, "2015 Yılı Faaliyet Raporu". Erişim: 01 Aralık 2019. <https://stratejigelistirme.diyamet.gov.tr/Documents/2015%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

Diyanet İşleri Başkanlığı, "2016 Yılı Faaliyet Raporu". Erişim: 01 Aralık 2019. <https://stratejigelistirme.diyamet.gov.tr/Documents/2016%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

Diyanet İşleri Başkanlığı, "2017 Yılı Faaliyet Raporu". Erişim: 01 Aralık 2019. <https://stratejigelistirme.diyamet.gov.tr/Documents/2017%20>

Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf.

Diyanet İşleri Başkanlığı, “2018 Yılı Faaliyet Raporu”. Erişim: 01 Aralık 2019. <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2018%20%C4%B0dare%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

Diyanet İşleri Başkanlığı, “2019 Yılı Faaliyet Raporu”. Erişim: 01 Haziran 2020. <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2019%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.

Diyanet İşleri Başkanlığı, “Kur’an Kursları Öğretim Programı (4-6 Yaş Grubu)”. Erişim: 05 Ekim 2019. [https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20\(4%20Ya%C5%9F%20Grubu\)%202018.pdf](https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Kurslar%C4%B1%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%20(4%20Ya%C5%9F%20Grubu)%202018.pdf).

Diyanet İşleri Başkanlığı, “Kur’an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği, Resmî Gazete 28257 (7 Nisan 2012)”. Erişim: 05 Ekim 2019. <https://hukukmu-savirligi.diyaret.gov.tr/detay/180/diyaret-i%C5%9Fleri-ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-kur%E2%80%99an-e%C4%9Fitim-ve-%C3%B6%C4%9Fretimine-y%C3%B6nelik-kurslar-ile-%C3%B6%C4%9Frenci-yurt-ve-pansiyonlar%C4%B1-y%C3%B6netmeli-%C4%9Fi>.

Diyanet İşleri Başkanlığı, “2019-2020 Eğitim Öğretim Yılı Kuran Kursları Uygulama Esasları”. Erişim: 28 Ocak 2020. <https://hukukmu-savirligi.diyaret.gov.tr/Documents/2019%2020%20E%C4%9Fitim%20%C3%96%C4%9Fretim%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Kuran%20Kurslar%C4%B1%20Uygulama%20Esaslar%C4%B1.pdf>.

Doğan, Zülfi. *4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2019.

Durakoğlu, Abdullah. *Çocuk Doğası ve Eğitimi (3-6 Yaş)*. Ankara: Alter Yayıncılık, 2011.

Erdem, Fazıl Hüsnü - Heper, Yunus. *Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları ve Anayasa Önerileri Madde Karşılaştırmalı*. Ankara: SETA, 2011.

Fowler, James W. “İman Bilincinin Evreleri”. Trc. Ali Ulvi Mehmedoğlu. *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 19 (2000): 85-104.

Genç, Muhammet Fatih. "Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı 4-6 Yaş Grubu Kuran Kurslarında Din Eğitimi". *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2019): 506-521.

Glesne, Corrine. Nitel Araştırmaya Giriş. Trc. Ali Ersoy - Pelin Yalçınnoğlu. 2. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık, 2013.

Gül, Tuba. *4-6 yaş Dönemi Çocuklarda Merhamet Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2019.

Gün, Ayşegül. "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Eğitimi: Samsun İli Örneği". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (Aralık 2016): 33-66.

Kara, Büşra. *Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2019.

Karaca, Ayşe Sevide. *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2020.

Koç, Ahmet. "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi". *Din Eğitimi*. Ed. Mustafa Köylü - Nurullah Altaş. 375-405. 4.Baskı. İstanbul: Ensar, 2014

Korkmaz, Mehmet. *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2009.

Korkmaz, Mehmet. "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterliklerine İlişkin Algıları". *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 12 (2011): 109-142.

Kurt, İbrahim. *Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi, 2017.

Millî Eğitim Bakanlığı, "Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği". Resmî Gazete 29072 (26 Temmuz 2014). Erişim: 03 Ekim 2019. <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.19942&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Okul%20%C3%96ncesi>.

Munzel, Friedhelm. *Bibliotherapie und religiöses Lernen: Ein inter-*

disziplinärer Beitrag zur "Theologie des Lesens" und zur Innovation des Religionsunterrichts. Münster: LIT, 1997.

Odyakmaz, Necla. *Medya Ekolojisi.* Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2005.

Öcal, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi.* İstanbul: Dergâh, 2017.

Özeri, Zeynep N. *Okul Öncesi Din ve Ahlak Eğitimi,* İstanbul: Dem Yayınları, 2004.

Phillips, D.C. "Eğitim Felfesi Nedir?" Trc. Elif Turan. *Eğitim Felsefesi Kılavuzu.* Trc. Ed. Hasan Ünder. 3-19. Ankara: Pegem Akademi, 2019.

Russell, Bertrand. *Eğitim Üzerine.* Trc. Şebnem Duran. İzmir: İlya, 2005.

Salamun, Kurt. "Karl Jaspers' Conceptions of the Meaning of Life". *Existenz* 1/Nos 1-2 (Fall 2006): 1-8.

Saygılı, Sefa - Çankırılı, Ali. *Babacığım Neredesin? Çocuk Eğitiminde Babanın Rolü.* İstanbul: Elit Yayınları, 2006.

Selçuk, Mualla. *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler.* Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 1990.

Şahsuvaroğlu, Tuna - Ekşi, Halil. "Odak Grup Görüşmeleri ve Sosyal Temsiller Kuramı". *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 28/28 (2008): 127-139.

Şen, Süleyman. *4-6 Yaş Çocuklarda Kur'an Tasavvuru.* Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, 2018.

Tosun, Cemal - Çapçioğlu, Fatma. "4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015): 705-720.

Tüfekçi, Kevser. *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kuran Kursları Eğitiminin Öğretici ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2020.

Türk, İbrahim Caner. "Osmanlı Devleti'nde Okul Öncesi Eğitim". *Milli Eğitim.* 192 (Güz 2011): 160-173.

Üzümcü, Muzaffer. "Öğrencileri Gözüyle İlahiyat Eğitimi (Tekirdağ

Örneği)". *Tekirdağ'da Dinî ve Kültürel Hayat*. Ed. Hasan Keskin - Özkan Öztürk - H. İbrahim Delen - Ali Sever. 733-763. İstanbul: Ensar, 2019.

Yağcı, Samet. *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, 2018.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 8. baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Yıldırım, Betül. *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-6 Yaş Arası Çocuklara Din Eğitimi (Sivas İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, 2015.

Yorulmaz, Bilal. "Kur'an Kursu Öğreticileri ile Cami Görevlilerinin Okul Öncesi ve İlköğretim 1. Kademe Öğrencilerine Ders Verme Durumlarına İlişkin Öz Algıları (İstanbul Örneği)". *Öneri Dergisi* 10/39 (Şubat 2013): 149-162.

Zia, Rukhsana. "Islam and Education". *Transmission of Values in Muslim Countries*. Ed. Tahir Abbas. 1: 369. London: Routledge, 2011.